

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістра

на тему «**АДАПТАЦІЯ СТУДЕНТІВ ПЕРШОГО КУРСУ ДО
АСИНХРОННОГО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ**»

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0112
спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки»
освітньо-професійної програми
«Педагогіка вищої школи» О. А. Іванова

Керівник: доцент кафедри педагогіки та психології
освітньої діяльності, к.пед.н., доцент
_____ Т. П. Голованова

Рецензент: професор кафедри педагогіки та
психології освітньої діяльності, професор,
д.пед.н. _____ Г. В. Локарева

Запоріжжя

2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології
Кафедра педагогіки та психології освітньої діяльності
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки»
Освітньо-професійна програма «Педагогіка вищої школи»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____

«____» _____ 2023 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ**

Івановій Олександрі Андріївні

- 1. Тема роботи:** «Адаптація студентів першого курсу до асинхронного навчання у закладі вищої освіти»
керівник роботи Голованова Тетяна Петрівна, доцент кафедри педагогіки та психології освітньої діяльності, кандидат педагогічних наук, доцент
затверджені наказом ЗНУ від «26» вересня 2023 року №1505-с
- 2. Строк подання студентом роботи:** 28.11.2023 р.
- 3. Вихідні дані до роботи:** аналіз наукової, педагогічної та методичної літератури.
- 4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що належить розробити):** проаналізувати стан досліджуваної проблеми у науково-педагогічних дослідженнях; уточнити сутність понять дослідження; виявити нормативно-правові засади організації освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання; визначити критерії адаптації студентів до умов асинхронного навчання; дослідити труднощі адаптації студентів до умов асинхронного навчання; розробити методичні рекомендації щодо адаптації студентів до умов асинхронного навчання у закладі вищої освіти.
- 5. Перелік графічного матеріалу:** таблиця «Порівняльна характеристика традиційного та дистанційного навчання», таблиця «Сучасні форми організації освітнього процесу», таблиця «Результати анкетування адаптації до асинхронної

форми навчання», таблиця «Перелік причин, внаслідок яких виникають труднощі в процесі адаптації до асинхронної форми навчання».

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали консультанта	Дата, підпис	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Вступ	Голованова Т. П.	02.10.2022 р.	02.10.2022 р.
Розділ 1	Голованова Т. П.	04.11.2022 р.	04.11.2022 р.
Розділ 2	Голованова Т. П.	23.03.2023 р.	23.03.2023 р.
Висновки	Голованова Т. П.	07.09.2023 р.	07.09.2023 р.

7. Дата видачі завдання: 11.09.2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
	Збір та систематизація матеріалу	березень-квітень	Виконано
	Написання вступу	травень	Виконано
	Написання першого розділу	червень-липень	Виконано
	Написання другого розділу	серпень-вересень	Виконано
	Написання висновків	жовтень	Виконано
	Передзахист, нормоконтроль	листопад	Виконано
	Захист	грудень	Виконано

Студентка _____ Іванова О. А.

Керівник роботи _____ Голованова Т. П.

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Козич І. В.

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 54 сторінки, 4 таблиці, 52 джерела.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити особливості адаптації студентів першого курсу до асинхронного навчання у закладі вищої освіти.

Об'єкт дослідження: процес адаптації студентів до асинхронного навчання у вищій школі.

Предмет дослідження: особливості адаптації студентів до асинхронного навчання у закладі вищої освіти.

Методи дослідження: аналіз та узагальнення наукових джерел, інформаційних ресурсів на теренах інтернету, теоретичних та емпіричних даних, спостереження, діагностування.

Теоретичне значення: уперше виявлено та теоретично обґрунтовано труднощі та проблеми адаптації студентів до умов асинхронного навчання; удосконалено сутність поняття «адаптація студентів до асинхронного навчання»; уточнено критерії адаптації студентів до умов асинхронного навчання; набула подальшого розвитку методика адаптації студентів до асинхронного навчання.

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробці методичних рекомендацій з адаптації студентів до умов асинхронного навчання.

Результати дослідження можуть бути упроваджені до системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, а також в освітній процес закладів вищої освіти, які надають освітні послуги в дистанційному форматі.

Ключові слова: АДАПТАЦІЯ, СТУДЕНТИ, ПЕРШОКУРСНИКИ, ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ, АСИНХРОННЕ НАВЧАННЯ.

SUMMARY

Ivanova O. A. Adaptation of first-year students to asynchronous learning at a higher education institution.

The qualification work consists of an introduction, 2 parts, findings, a list of references (52 items, 3 of them in foreign language).

The research reveals the problem of students adaptation to asynchronous learning in a higher education institution. Adaptation of students is one of the most important tasks of an educational institution, which depends on the success of students studies.

The purpose of the research is to theoretically substantiate and empirically investigate the peculiarities of adaptation of first-year students to asynchronous learning in a higher education institution.

The research tasks:

1) to carry out a theoretical analysis of scientific research in domestic and foreign literature regarding the problem of student adaptation to study at a higher education institution;

2) to reveal the essence of the concepts of research;

3) to identify the regulatory and legal principles of the organization of the educational process using distance learning technologies;

4) to highlight the criteria for adapting students to the conditions of asynchronous learning;

5) to explore the difficulties of adapting students to the conditions of asynchronous learning in a higher education institution;

6) to develop methodical recommendations for the adaptation of students to the conditions of asynchronous learning in a higher education institution.

The research object is the process of adaptation students to asynchronous learning in higher education.

The research subject is the peculiarities of students adaptation to asynchronous learning in a higher education institution.

The part 1 “Theoretical principles of students adaptation to asynchronous learning” an analysis of the literature on the research problem was carried out; basic concepts are revealed; the normative and legal principles of the organization of the educational process using distance learning technologies are considered.

The part 2 “Methodical principles of student adaptation to asynchronous learning” reveals the criteria for student adaptation; difficulties, and factors affecting them; developed methodical recommendations for adapting students to asynchronous learning at a higher education institution.

The obtained results can be implemented in the system of training, retraining and advanced training of teaching staff, as well as in the educational process of higher education institutions that provide educational services in a distance format.

Keywords: adaptation, students, freshmen, distance learning, asynchronous learning.

ЗМІСТ

Вступ.....	8
Розділ 1. Теоретичні засади адаптації студентів до асинхронного навчання...	13
1.1. Аналіз наукових підходів до проблеми адаптації студентів у процесі навчання.....	13
1.2. Категоріальний апарат дослідження.....	22
1.3. Нормативно-правове забезпечення освітнього процесу в закладі вищої освіти.....	26
1.4. Організація освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання.....	31
Розділ 2. Методичні засади адаптації студентів до асинхронного навчання....	41
2.1. Критерії успішної адаптації студентів до асинхронного навчання.....	41
2.2. Труднощі, з якими зустрічаються студенти під час асинхронного навчання.....	48
2.3. Методичні рекомендації з адаптації студентів до асинхронного навчання.....	54
Висновки.....	60
Списки використаних джерел.....	62

ВСТУП

Освіта завжди важлива складова в житті всіх людей. Кожного року вищі школи приймають студентів, які не мають уявлення про те, як відбувається цей процес, тому адаптація студентів до нових обставин, які стосуються навчання є постійно актуальною проблемою. Заклади вищої освіти надають свої послуги студентам, які бажають навчатися, отримувати знання та навички з обраної для них спеціальності. Проте навчання для вступників може бути важким процесом, особливо в останні роки, коли воно відбувається в дистанційному форматі, спочатку через COVID-19, зараз на це впливає військовий стан в країні. Тому багато викладачів та студентів змінили своє місце проживання, або ж досі знаходиться на тимчасово окупованих територіях і не мають можливостей весь час приділяти освіті, це стало причиною внесення змін у освітній процес. Маючи такі нелегкі умови, заклади надалі продовжують забезпечувати якісне освітнє обслуговування, організовувати взаємодію між учасниками для досягнення поставлених завдань.

Зміна одного освітнього закладу на інший є доволі складною для багатьох студентів, особливо тих, хто не має такого досвіду навчання в асинхронному режимі, у самостійному навчанні та організації свого часу.

Перехід від традиційного навчання до асинхронного спричинив зміни у освітньому процесі, виникає питання про організацію навчання, вибір нових платформ, поєднання традиційних методів із сучасною зміненою формою, перш за все змінилися форми, методи та способи навчання, які використовує освітній заклад. В теперішньому навчанні стали активно використовуватись сучасні інформаційно-комунікаційні технології, впроваджено різноманітні способи для навчання та взаємодії, такі як онлайн-платформи, використання соціальних мереж, онлайн бібліотек, відеоматеріали, електронні ресурси, мобільні додатки тощо.

Студентам, які вже мають досвід такого навчання набагато легше працювати, ніж тим, які взагалі не мають ніякого поняття про цей процес. Але всі вони стикаються з новим для них освітнім середовищем.

Здобуття освіти охоплює не тільки одержання знань, але й зацікавлення до навчання як важливого виду діяльності, створення ефективної організації освітнього процесу, формування навичок самостійної роботи і розвиток певних вмінь, що сприяє виразній організації індивідуальної роботи здобувачів освіти, яка є необхідною засадою успішного навчання, яке також залежить від різноманітних зовнішніх та внутрішніх чинників.

Студенти зустрічаються з багатьма проблемами, які пов'язані з недостатньою готовністю до нових умов навчання, з новими установками, правилами. Від вчорашнього школяра вимагаються не лише старання та загальна підготовка, але й значні якісні зміни. Саме від того, як першокурсник пристосувався, залежить подальше навчання. Через неготовність до змін, студенти втрачають навіть бажання здобувати вищу освіту. Тому заклад вищої освіти має допомогти адаптуватися студентам до нового асинхронного середовища, адже самим їм це зробити складно. Варто зазначити, що дуже важливим є початковий період навчання, саме з цієї миті і формується ставлення до освітнього процесу, адаптація до нових умов, нового незвичайного середовища та встановлення взаємин з учасниками освітнього процесу.

Якщо ж адаптаційний процес не відбувся вчасно, то це може проявитися негативними наслідками у вигляді незадоволеності навчанням у закладі вищої освіти та порушенням психічної діяльності, що призводить до значного погіршення навчальної і професійної діяльності.

На сьогодні питання адаптації до асинхронного навчання викликає значний інтерес в сферах психолого-педагогічних досліджень.

У сучасній науці існує безліч підходів, які висвітлюють сутність процесу адаптації студентів до навчання та вивчення цієї проблеми, адже це одна із

важливим тем як для студентів, так і для вищої школи. Питання адаптації розглядалося з багатьох точок зору.

Аналіз наукової літератури свідчить, що проблема адаптації студентів є предметом наукових досліджень сучасних учених, таких як: М. Блажівський, Л. Боярин, М. Дідух, Л. Дмитрук, Л. Дябел, І. Зверева, А. Капська, Л. Коваль, Т. Коленіченко, О. Кривonos, В. Лесовий, Н. Ляховиченко, М. Непорада, В. Петрук, С. Хлебик та інші. Психологічні особливості адаптації розглядали: Т. Алексєєва, М. Гринців. Психофізіологічні аспекти досліджували: О. Кокун, Н. Любченко, Ж. Піаже.

Питанням дистанційного навчання займалися: С. Доценко, В. Лебедева, В. Марценюк, В. Москаленко, Є. Підчасов, А. Прокопенко, А. Сверстюк, Л. Ткаченко, О. Усинська, О. Хмельницька, Л. Штихно.

Адаптація студентів-першокурсників є особливим етапом, який потребує підготовки та підтримки. Тому наявність недостатнього теоретичного, методичного та практичного вивчення, а також актуальність цієї проблеми стали підставою для вибору теми кваліфікаційної роботи.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити особливості адаптації студентів першого курсу до асинхронного навчання у закладі вищої освіти.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз наукових досліджень у вітчизняній і зарубіжній літературі щодо проблеми адаптації студентів до навчання в закладі вищої освіти.

2. Розкрити сутність понять дослідження.

3. Виявити нормативно-правові засади організації освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання.

4. Виокремити критерії адаптації студентів до умов асинхронного навчання.

5. Дослідити труднощі адаптації студентів до умов асинхронного навчання у закладі вищої освіти.

6. Розробити методичні рекомендації щодо адаптації студентів до умов асинхронного навчання у закладі вищої освіти.

Об'єкт дослідження – процес адаптації студентів до асинхронного навчання у вищій школі.

Предмет дослідження – особливості адаптації студентів до асинхронного навчання у закладі вищої освіти.

Методи дослідження:

- теоретичні: теоретичний аналіз, синтез, порівняння та систематизація наукових джерел і інформаційних ресурсів на теренах інтернету, огляд, результатів досліджень, узагальнення теоретичних та емпіричних даних для розробки методичних рекомендацій з покращення адаптації студентів до асинхронного навчання у закладі вищої освіти;

- емпіричні: спостереження, діагностування (анкетування, опитування).

Теоретичне значення полягає в тому, що:

- уперше виявлено та теоретично обґрунтовано труднощі та проблеми адаптації студентів до умов асинхронного навчання;

- удосконалено сутність поняття «адаптація студентів до асинхронного навчання»;

- уточнено критерії адаптації студентів до умов асинхронного навчання;

- набула подальшого розвитку теорія адаптації студентів до асинхронного навчання.

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробці методичних рекомендацій з адаптації студентів до умов асинхронного навчання.

Результати дослідження можуть бути упроваджені до системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, а також в освітній процес закладів вищої освіти, які надають освітні послуги в

дистанційному форматі.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження викладено на науково-практичних конференціях:

- студентських: «XVI університетська науково-практична конференція студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених «Молода наука-2023», (Запоріжжя, 22 квітня 2023 року)»;

- всеукраїнських: «VII Всеукраїнська науково-практична конференція, (м. Запоріжжя, 25 жовтня 2023 року)».

Структура роботи складається з: змісту, вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних літературних джерел (52 видань). Загальний обсяг роботи 68 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО АСИНХРОННОГО НАВЧАННЯ

1.1. Аналіз наукових підходів до проблеми адаптації студентів у процесі навчання

Проблема адаптації є однією з найважливіших міждисциплінарних наукових проблем, яка вивчається на різних рівнях, таких як: медико-біологічному, соціально-економічному, психологічному та соціально-психологічному. Адаптація в праці І. Зверєвої, Л. Ковалю, С. Хлебик, розглядається як перший етап соціалізації [18]. Також, адаптація розуміється, як один із ключових факторів необхідної передумови успішної освітньої соціалізації студентства. Соціалізація є різностороннім процесом, об'єктом впливу якого виступає суспільство, а суб'єктом – студент, який опановує досвід попереднього покоління шляхом входження до соціальної сфери, такої як заклад вищої освіти, та дієво відтворює систему суспільних відносин, перетворюючи як соціальну сферу, так і самого себе. На етапі адаптації, який охоплює перший і частково другий курс, студенти оволодівають способами навчальної і професійної діяльності, мета якого – пристосування до нових умов [44].

Відомо, що проблема адаптації особистості в середовищі почала досліджуватися ще в XIX-XX сторіччі. Вперше термін «адаптація» був використаний німецьким фізіологом Г. Аубертом у 1865 році, вже пізніше почав використовуватись в різних наукових галузях, таких як філософія, психологія, соціологія, зокрема і в педагогіці та багатьох інших науках. Під терміном «адаптація» насамперед розумівся процес зміни чутливості сенсорних систем в наслідок впливу пристосування органів чуття до наявних стимулів [2, с. 234].

Поряд із Г. Аубертом існує погляд Ж. Піаже, він розглядав фізіологічну адаптацію, як рівновагу між асиміляцією і акомодациєю. Асиміляція передбачає зміну елементів зовнішнього середовища відповідно до потреб структури організму, тоді як акомодация – це внутрішні зміни організму [29].

Також, проблема адаптації студентів першого курсу до нових умов навчання є одним з найважливіших завдань, яке активно досліджується і зараз, в галузях педагогіки і дидактики вищої школи.

Досягнення у вищій освіті розкривається не тільки рівнем знань, а й тим, чи здатний студент успішно адаптуватися до нового освітнього середовища. Аналіз наукової та педагогічної літератури показує, що визначення адаптації та підходи для розкриття важливих аспектів цього особливого процесу, є дуже різноманітними і суперечливими. Поняття «адаптація» застосовується в різних наукових дисциплінах, тому розглядається з багатьох сторін, проте єдиного визначення його немає. Вона включає в себе різноманітність проявів, від звичайного пристосування до середовища, до складної соціально-психологічної чи професійної адаптації особистості, що містить в собі взаємодію і взаємовідношення з оточуючим середовищем.

Під адаптацією розуміється пристосування до нових умов у новому середовищі, процесі, явищі, а також взаємовідносини між середовищем і особистістю. Це поняття все частіше вживається в психології та педагогіці, де вчені намагаються повніше відобразити цілісність особистості в процесі її соціалізації та професіоналізму, аналізувати її поведінку під час навчання і виховання. Представники різних галузей науки приділяють особливу увагу складному і багатогранному процесу адаптації, що знайшло відображення в багатьох їхніх наукових дослідженнях.

Великий тлумачний словник сучасної української мови містить в собі таке визначення «адаптації»: «це пристосування організмів, органів чуття до умов існування, до оточення» [6, с. 11].

У педагогіці термін «адаптація» розглядається в контексті процесу навчання і виховання, як перебудова пізнавальної, мотиваційної, емоційно-вольової сфер особистості під час переходу до нового етапу освітнього процесу [27]. Через призму визначеної позиції можна простежити залежність адаптації від власної діяльності особистості в навчанні і вихованні.

В педагогічному розумінні поняття «адаптація» визначається як оволодіння змістом і способами діяльності (поведінки) у певній сфері матеріальної та духовної культури. Проте такого визначення недостатньо, оскільки воно не розкриває сутності адаптації та не висвітлює динаміки цього процесу. Отже, все зводиться до набуття знань і умінь, а це лише одна умова орієнтування в середовищі. Слід також додати, що педагогічна адаптація – це пристосування до системи освіти, навчання й виховання, що формують систему ціннісних орієнтацій особистості. Тому одна із основоположників соціально-педагогічної теорії в Україні А. Капська вказує на те, що поняття «адаптація» використовується для позначення процесу пристосування суб'єкта до нового середовища (розвиток явищ, що відбувається з часом та накопичення його елементів); встановлення рівноваги між суб'єктом і середовищем; результату пристосування (адаптованість, як якісний етап цього процесу); поставленої цілі (адаптуватися до нових умов) [24, с. 8].

Як живий організм, люди потребують для свого розвитку в соціальному середовищі, яке грає активну роль у їх формуванні, проте воно може стати джерелом труднощів, якщо особистість не змогла пристосуватись до нього, стати частиною цього оточення, не втрачаючи при цьому своєї індивідуальності [5]. В нашому випадку, студенти потребують в навчанні, в професійному розвитку для майбутніх планів, але в них часто виникають проблеми в звиканні до нових елементів та умов, і якщо вчасно їх не усунути, то це приведе до дезадаптації.

Г. Айзенк та представники необіхевіористичної теорії розглядають адаптацію з двох позицій: а) як стан, при якому повністю задовольняються з

одного боку – потреби особистості, з іншого – вимоги середовища; б) як процес досягнення цього гармонійного стану [29, с. 5].

Основоположник концепції психоаналізу Г. Гартман виділяє три моделі адаптації, заснованих на алопластичних і аутопластичних змінах, введених З. Фрейдом: 1) алопластична – здійснюється змінами зовнішнього середовища, які створює людина для приведення його у відповідність до своїх потреб; 2) аутопластична – забезпечується змінами особистості, завдяки чому вона пристосовується до середовища; 3) адаптація, основою якої є пошук індивідом сприятливого середовища, для свого функціонування [29, с. 6].

Цікаве дослідження стосовно адаптації у різних її аспектах здійснив М. Блажівський, він виокремив для себе наступне:

- адаптація є бажаним або вимушеним процесом входження особистості у різну сферу діяльності, вдалість якої залежить від відповідності умов індивідуальним можливостям людини;

- сутністю адаптації є поступове набуття спільної гармонії шляхом взаємодії між особистістю та оточенням;

- результативність адаптаційного процесу переважно залежить від різних факторів, співдії та взаємодоповнюваності біофізіологічних особливостей особистості, умов, психологічних та професійних особливостей, розвитку суспільства [2].

Адаптація є процесом та результатом взаємодії особистості та середовища, що забезпечує оптимальне пристосування до життя і діяльності. Вона компенсує відсутність звичної поведінки в нових умовах. Завдяки цьому реалізується здатність прискорити ефективне функціонування особистості в надзвичайних обставинах. Через відсутність адаптування, можуть виникнути додакові труднощі у комунікації, оволодінні предметом діяльності, а то й порушення її регулювання [37, с. 60].

Л. Філіпс вважає, що адаптованість виражається через два типи реакцій на

взаємодію з оточуючим середовищем:

1) прийняття та ефективна відповідь на соціальні очікування, з якими стикається кожна людина залежно до свого віку та статі;

2) гнучкість і ефективність при зіткненні з новими та потенційно складними умовами, а також здатність надавати необхідний напрямок для себе подіям. У цьому контексті адаптація виявляється в успішному використанні особистістю умов, що виникли, для задоволення своїх цілей і потреб [29, с. 6].

Під адаптивністю прийнято розуміти здатність людини пристосовуватися до різноманітних вимог середовища (як соціальних, так і фізичних), не відчуваючи внутрішнього дискомфорту і не конфліктуючи з середовищем. Однак таке трактування поняття є досить вузьким, оскільки не враховує специфіки адаптації особистості. Адже вона пристосовуючись до середовища не тільки змінює себе, але й активно перетворює його.

«Як відомо, між людиною і середовищем існують мінливі, взаємодоповнюючі відношення. Адаптування людини відбувається водночас на декількох ієрархічних рівнях, кожний з яких може мати власні тенденції та темп змін. У зв'язку з цим явище адаптації розрізняється на різних щаблях її організації – від біологічного (адаптація організму) до соціального. Суб'єктом соціальної адаптації є людина, особистість як індивідуальне буття соціальних відносин, об'єктом адаптації особистості виступають різноманітні соціальні умови» – зазначають автори підручника «Психологія вищої школи» [8, с. 102].

У своєму дослідженні В. Лесовий, В. Петрук взяли за основу таке визначення адаптації: «адаптація – це процес і результат пристосування особистості до умов середовища із збереженням своєрідного природного балансу активності та пасивності, динаміки та стабільності, відкритості та замкненості, сталості та змінності, який дає змогу людині ефективно задовольняти свої потреби у мінливому навколишньому середовищі» [29].

На думку Л. Дябел, адаптацію варто розглядати як комплексну проблему,

виокремлюючи різні окремі рівні та ланки, кожна з яких має власні механізми, що визначаються рівнем розвитку студентів, груп та колективу. Процес адаптації студентів першого курсу відбувається на деяких рівнях «приспосовування»: до нової системи навчання, зміни режиму праці і відпочинку, включення у новий колектив. Слід зазначити також те, що після вступу в університет студенти проходять адаптацію на трьох рівнях: психологічному (індивідуальні особливості психічних процесів), педагогічному (навчання та виховання), соціальному (нові умови життя, колектив, спілкування тощо) [17, с. 76].

Також, деякі дослідники виділяють такі форми адаптації студентів [30, с.18]:

- педагогічна адаптація – визначає пристосування учасників освітнього процесу до змісту та умов самостійної організації навчальної діяльності;
- професійна адаптація – охоплює спочатку пристосування до умов процесу навчання, згодом – до професійної діяльності;
- дидактична адаптація – передбачається підготовка студентів до форм і методів навчальної роботи у закладі вищої освіти, пристосування до нової системи навчання, яке може відбуватись швидко або повільно;
- формальна адаптація – когнітивно-інформаційне пристосування студентів до нового середовища, структури, змісту та вимог освітнього закладу;
- суспільна адаптація – стосується процесу внутрішньої інтеграції груп студентів відповідно курсу, на якому вони навчаються, та об'єднання зі студентським колективом взагалі;
- оперативна адаптація – залежить від: тісного взаємозв'язку методів навчання у зальноосвітніх закладах і закладах вищої освіти, від індивідуальних особливостей студентів та їх самостійного і творчого мислення, повної профорієнтації до стійкого бажання опанувати програму закладів вищої освіти;
- навчальна адаптація – визначається впливом сукупності психічних станів, психофізіологічних особливостей, особистісних рис та якостей, психосоціальних характеристик і виражається в оволодінні обраною професією, у формуванні

позитивного ставлення до майбутньої професійної діяльності, пристосуванні до нової лекційно-практичної системи навчання, набутті навичок самостійної навчальної та наукової роботи.

На нашу думку, всі ці форми адаптації є взаємопов'язаними і можуть взаємодіяти одна з одною, тому що кожна з них відображає певні сторони пристосування студентів до різних аспектів вищої школи.

Особливої уваги заслуговує освітньо-професійна адаптація у закладі вищої освіти. Під цим терміном розуміється активне і ефективно прилучення студента до професійного навчання й діяльності, як специфічних сфер суспільних відносин вираженого в набутті ними цінностей і норм поведінки закладу, знань, умінь, навичок, особистісних установок і компетенцій, важливих для успішного виконання обраної професійної діяльності та комунікації. В унікальному процесі освітньо-професійної адаптації можна виділити декілька процесуальних компонентів, таких як: інституційна адаптація, дидактична адаптація, соціально-психологічна адаптація [8, с. 103].

На думку авторів підручника «Психологія вищої школи» [8] існує багато варіацій взаємовідношення у взаємодії між студентом і освітнім середовищем: а) зміна особистості при незмінному середовищі (відсутність впливу життєвих обставин); б) різнонаправлені зміни особистості і середовища (поглиблення протиріч); в) незмінюваність особистості в різних змінних життєвих обставинах (консерватизм); г) односпрямованість змін особистості і середовища (синхронізація розвитку й умов середовища); д) незмінність особистості і середовища (стагнація). Через що, адаптація до умов вищої школи може бути швидкою та успішною, або ж навпаки, повільною чи не настати зовсім. Оперативність цього процесу залежить від тісного зв'язку методів навчання школи і закладу вищої освіти, від ступеня самостійності і творчого мислення, які стали характерними рисами особистості, від повноти зорієнтованості студента у професії, стійкості бажання опанувати програму.

Період адаптації дозволяє студентам переглянути свою систему цінностей та ціннісні орієнтири. Ця система визначає особистісну, моральну та соціальну позицію у відношенні до виконання своїх професійних обов'язків та щодо суспільних процесів [13, с. 55].

Адаптація пов'язана зі зміною соціальних обставин у процесі розвитку студента. Адаптація – це зміна самої особистості (орієнтирів, рис характеру, моделей поведінки тощо) належно до нових вимог, соціальних умов і середовища. Адаптаційний період студентів пов'язаний із руйнуванням раніше сформованих стереотипів, що може призвести до труднощів, як у навчанні, так і в взаємодії [37, с. 60].

Перший рік навчання у будь-якому закладі вищої освіти вважається найпроблемнішим, оскільки не всі першокурсники здатні успішно адаптуватися до студентського життя. Вступаючи до закладу вищої освіти студенти потрапляють у складний, тривалий, динамічний та різноманітний освітній процес, який висуває нові вимоги до психічного та фізичного здоров'я студентів, і у перші ж дні потребує від них високої активності у самостійній навчально-пізнавальній діяльності, розвитку навичок самоконтролю і саморегуляції, раціонального управління часом, увагою, терпінням та спілкуванням. Нові умови неминуче викликають потребу адаптуватися і виробити поведінку, яка дозволить якісно функціонувати для досягнення встановлених завдань та задоволення власних потреб [29, с. 23].

Погоджуємось з міркуванням Л. Дмитрук, що адаптація – «це процес вироблення певного режиму функціонування особистості, тобто бачення її в конкретних умовах місця і часу в такому стані, коли всі духовні і фізичні сили спрямовані і витрачаються тільки на виконання основних завдань, на навчання і виховання» [15, с. 34]. Під адаптацією до закладу вищої освіти він розуміє безперервний, внутрішньо зумовлений процес, який відзначається прийняттям або неприйняттям особистості, що розвивається залежно від зовнішніх і внутрішніх

умов здійснення освітньої діяльності у закладі, а також активністю особистості пов'язаною зі зміною цих умов у відповідному напрямку.

В. Петрук, Н. Ляховиченко розглядають адаптацію до освітнього процесу у закладах вищої освіти, як складною проблемою, яка передбачає знайомство з новим колективом, пристосовування до нових умов, рівня засвоєння знань, зміни методів викладання, збільшення обсягу інформації та кількості нових дисциплін, знайомство з педагогічними працівниками та їхніми вимогами до вивчення матеріалу. Оскільки процес навчання в вищій школі має відмінність від шкільного, від студентів першого курсу вимагається якісна перебудова системи звичок, психологічних вмінь, навичок самонавчання [36, с. 194].

Чітке визначення дав у своїй роботі М. Дмитрієнко, який розглядав особливості адаптації студентів до навчання у закладі вищої освіти, воно є таким: «адаптація першокурсників до умов закладу вищої освіти – це інтегральна форма суб'єктної активності студента-першокурсника, яка спрямована пристосовування до існування в новому соціумі закладу вищої освіти з його нормами і вимогами та відповідно потреб, мотивів, інтересів особистості студента» [16, с. 90].

Адаптація завжди є значущою в житті кожної людини, адже кожного разу ми стикаємося з новим для себе середовищем, людьми чи умовами, які ставить суспільство, з якими потрібно ознайомитися та пристосуватися до них, щоб бути обізнаним і почувати себе комфортно та легко. На сьогодні, це не є виключенням, особливо для студентів, які намагаються навіть у важкі часи здобувати освіту. Заклад вищої освіти є тим місцем, де і розпочинається професійний розвиток особистості, де формуються важливі для неї елементи професійної діяльності, такі як знання, уміння, навички, інтереси, потреби та інші, які вона виділяє для себе. Теперішня ситуація в країні вплинула на зміну форми навчання, що позначається і на студентській молоді, а саме відношення та мотивація до навчання. Тому допомога в адаптації студентів до навчання, до нового онлайн середовища є вкрай важливою.

Аналізуючи основне поняття нашої кваліфікаційної роботи, ми можемо побачити, що питання «адаптації» є фундаментальною міждисциплінарною проблемою, яка вивчається в різних сферах, різними науками.

Успішність адаптації на етапі професійної підготовки визначатиме, як легко чи складно, швидко чи повільно особистість здобуде професійні навички, поладнає з учасниками освітнього процесу, і тим самим визначиться успішність її трудового шляху. Тому, адаптація є однією із соціально-психологічних проблем, яка дає змогу виявити закономірності взаємодії особистості і суспільства [13].

Таким чином, підсумовуючи різні підходи до проблеми адаптації студентів, ми можемо зазначити, що адаптація є складним, але важливим процесом і результатом, як для студента, так і закладу вищої освіти, який має відбуватися поетапно. Він передбачає пристосування студентів до системи освіти, умов та вимог, які ставить вища школа, що виявляється у різних проявах їхньої поведінки, перебудові особистісних сфер, успішному взаємовідношенні між середовищем і студентом, задоволенні потреб, досягненні гармонійного стану, не відчуваючи дискомфорту і не конфліктуючи з середовищем. Процес адаптації має тимчасову динаміку, етапи якої пов'язані зі змінами, що відбуваються у характері навчально-пізнавальної діяльності та на рівні індивідуальних особливостей студентів.

1.2. Визначення понять дослідження

Нами було вже розглянуто одне із основних понять дослідження «адаптація», яке розуміється як процес пристосування організму, системи чи особистості до нових умов або середовища та комфортне існування в ньому.

Важливо розглянути загальне поняття «освіта». Освіта є комплексною системою, яка охоплює процеси навчання, розвитку та соціалізації, мета якої – надати можливість особистості засвоїти систему елементів об'єктивного

людського досвіду, важливого для успішного виконання діяльності в обраній сфері соціальної практики та визнається суспільством, як певний ступінь розвитку особистості. Поняття освіта характеризується змістовою широтою, різноманітністю аспектів актуальності, а також глибиною його значущості. Класична теорія навчання вказує на те, що категорія освіти має п'ять вимірів: освіта як цінність, як процес, як послуга, як система, як результат [10, с. 8].

У підручнику Н. Волкової «Педагогіка» воно зазначено так: «Освіта – процес засвоєння систематизованих знань і формування на їх основі світогляду, розвитку пізнавальних можливостей, а також набуття умінь і навичок для практичного застосування загальноосвітніх та професійних знань» [9, с. 14]. Під поняттям розуміється позначення не лише процесу розумового виховання та підготовки до виконання певних соціальних функцій, а й результату цього процесу: конкретного рівня освіченості, обсягу знань, умінь, навичок та й характеру освіченості. Основним шляхом здобуття освіти, набуття історичного та суспільного досвіду, найважливішим способом оволодіння досягненнями людської культури є навчання.

Навчання – це процес внесення змін у поведінку, формацію, знання, ставлення, систему цінностей, умінь чи навичок [10, с. 8]. Навчання являє собою цілеспрямовану взаємодію між викладачем та студентами, під час якої засвоюються знання, формуються вміння та навички. Цей процес не є механічною передачею знань викладачем студентам, а їх спільною роботою, в якій викладання і навчання взаємодіють і знаходяться у єдності. Основну роль у цьому процесі виконує викладач, надаючи студентам навчальний матеріал, мотивує їх до навчання, спрямовуючи та організовуючи їхню пізнавальну діяльність, навчаючи засобам і прийомам набуття знань, умінь і навичок, перевіряючи і оцінюючи їхню працю. Студенти засвоюють знання (сприймають, осмислюють, запам'ятовують), перетворюють узагальнений наукою людський досвід у власне надбання, набувають навичок та умінь використовувати отримані знання для вирішення

завдань та практичної діяльності [9]. Процес навчання відбувається в різних контекстах і передбачає різноманітність методів, засобів, прийомів досягнення освітніх цілей, які здійснюються в закладі вищої освіти.

Заклад вищої освіти – окремих тип закладу, який є юридичною особою приватного або публічного права та діє відповідно ліцензії, виданої для здійснення освітньої діяльності на конкретних рівнях вищої освіти. Він займається науковою, науково-технічною, іноваційною та методичною діяльністю, здійснює організацію освітнього процесу і дає можливість отримати особам вищу та післядипломну освіту, враховуючи їхню професію, інтереси та здібності [39]. Заклад вищої освіти є одним з інститутів соціалізації, в якому студент адаптується до життя в суспільстві через засвоєння правил поведінки, засвоєння передового досвіду та міжособистісних стосунків [44, с. 376].

Освітній процес у закладах вищої освіти – це система організаційно-дидактичних заходів, налаштованих на реалізацію змісту освіти за певним освітньо-професійним рівнем відповідно державному стандарту освіти. До нього входять всі учасники процесу (викладачі, куратори, студенти), різноманітні засоби форми і методи навчання. Освітній процес ґрунтується на принципах науковості, гуманізму, демократизму, наступності та непервності, і є незалежним від втручання будь-яких політичних, громадських чи релігійних організацій. Він включає в себе два основні аспекти: навчання як систематична цілеспрямована діяльність кафедр, що передбачає передачу студентам наукових знань і формування їх особистісних якостей, та учіння, що визначається як навчальна діяльність самого студента [19, с. 197].

Термін «студент» (від лат. *students* – старанно працюючий; той, що займається) вказує на особу, яка старанно працює, здобуває знання, вивчає науку. Відповідно до Закону України «Про вищу освіту», студент (слухач) – це особа, яка у встановленому порядку прийнята до закладу вищої освіти та навчається за різними формами навчання – денною (очною), вечірньою або заочною,

дистанційною, для здобуття певного освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівня [37, с. 41]. Студент – учень закладу вищої освіти. У Давньому Римі та Середньовіччі студентом називали того, хто займався процесом пізнання. З початком організації університетів у XII столітті термін «студент» використовувався до тих, хто навчався (спочатку і до тих, хто викладав) в університетах. Після того, як в університетах ввели вчені звання для викладачів, студентами називають тільки тих, хто в них навчається [11, с. 322].

Студенство – це молодь, яка проходить етап індивідуалізації з метою здобуття навчальних, професійних і соціальних функцій шляхом свідомого оволодіння професійними знаннями, уміннями, навичками та набуттям професійних якостей під час навчання у закладі вищої освіти [37, с. 41].

Спираючись на ці визначення, ми можемо сказати, що студент першого курсу – це особа, яка навчається лише рік у закладі вищої освіти за обраною формою навчання, для здобуття певної професії.

Навчальна діяльність – є одним із видів діяльності студентів та викладачів. У рамках освітньо-професійної соціалізації вона розуміється як інтегрований процес, який потребує розробки нових форм подання інформації, її передачі й контроль освоєння [8, с. 230]. Навчальна діяльність викладача називається викладанням, а студента – учінням (навчанням). Самостійна навчальна діяльність – є одним із методів навчання і самоосвіти, в процесі якої студент виступає у ролі активної, творчої особистості. В основі цієї діяльності знаходиться навчальна самоствідомість, тобто усвідомлення студентом свої мотивів, цілей, прийомів навчання, сприйняття себе як суб'єкта навчальної діяльності, який організовує, спрямовує і контролює процес навчання. Активна робота студента виявляється у постановці цілей самостійної діяльності, її плануванні, плануванні, визначенні способів, самоконтролі, рефлексії тощо. Ця діяльність має професійну спрямованість, при цьому значно посилюється професійна мотивація до самоосвіти та самовиховання [3, с. 43]. Навчальна діяльність в деяких закладах

вищої освіти на сьогодні здійснюється в дистанційному форматі, який має такі режими: синхронний, асинхронний, також змішане навчання.

Під дистанційним навчанням розуміється освітній процес, який здійснюється шляхом електронного (асинхронного) або онлайн (синхронного) навчання, при цьому учасники фізично розділені один від одного, а їхня взаємодія здійснюється із застосування цифрових технологій [12, с. 390].

Отже, наша робота базується на ряді ключових понять які ми розглянули. Саме вони визначають контекст адаптації студентів першого курсу до асинхронного навчання в закладі вищої освіти. Ці поняття взаємопов'язані між собою і надають більшого розуміння нашої теми.

1.3. Нормативно-правове забезпечення освітнього процесу в закладі вищої освіти

Організація освітнього процесу включає в себе науково-педагогічний потенціал, матеріальну і навчально-методичну базу закладу вищої освіти, сучасні інформаційні технології, без яких зараз не обійтись. Процес спрямований на формування освіченої та гармонійно розвиненої особистості, здатної до постійного оновлення наукових знань, професійної мобільності та швидкої адаптації до динамічних процесів в освітній та соціокультурній сферах, галузях техніки і технологій, в системах управління й організації праці в умовах ринкової економіки [4].

Сучасна освіта ставить перед студентами та викладачами нові завдання, оскільки змінюється її зміст, рівень освітніх стандартів вдосконалюється, форми та зміст професійного навчання ускладнюються. Також через різні ситуації в країні, змінилася сама форма навчання, яка з традиційної (очної) стала дистанційною. Звичайно, вона має спиратися на законодавство, яке регулює

освітній процес.

Нормативно-правове забезпечення освітнього процесу – це система законів, наказів, положень, актів, розпоряджень та інших нормативних документів, які регулюють діяльність освітньої установи. У закладі вищої освіти, як і в будь-яких закладах, нормативно-правове забезпечення є основою його діяльності, саме ним визначаються правила та умови діяльності, організація освітнього процесу та забезпечення якості освіти, а також зазначаються права учасників освітнього процесу, що є також важливим.

Нормативно-правова база вищої освіти в Україні базується на Конституції України і містить в собі закони «Про освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про вищу освіту», на Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття), «Національній доктрині розвитку освіти», наказі Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» та інших нормативно-правових документах, міжнародних договорах України, укладених відповідно до встановленого законом порядку.

Початок розвитку дистанційної освіти лежить ще наприкінці 90-х років, коли у лютому 1998 році Верховна рада прийняла Закон «Про Національну програму інформатизації», в якому сформульовані завдання з інформатизації освіти та шляхи їх впровадження.

В законі «Про вищу освіту» у статті 49, дистанційна форма здобуття освіти має таке визначення «це індивідуалізований процес здобуття освіти, що відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу в спеціалізованому середовищі, що функціонує на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» [39].

Положення про дистанційне навчання містить в собі мету та завдання. Під метою розуміється «надання освітніх послуг з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у сфері освіти, що відповідає певним

освітнім або освітньо-кваліфікаційним рівням, відповідно до державних стандартів освіти; за програмами підготовки громадян до вступу в освітні заклади, підготовки іноземців та підвищення кваліфікації працівників». Завданням є «надання громадянам можливості використання конституційного права на отримання освіти та професійної кваліфікації, підвищення кваліфікації незалежно від таких факторів, як стать, раса, національність, соціальний та майновий стан, рід та характер занять, світогляду, належності до партій, відношення до релігій, віросповідання, стану здоров'я, місця проживання, враховуючи їхні здібності». Дистанційне навчання здійснюється таким шляхом: використання дистанційної форми як самостійної форми навчання, застосування технологій дистанційного навчання для забезпечення навчання в різних формах. Його запровадження у закладі вищої освіти можливе лише за погодження з Міністерством освіти і науки України [40].

Згідно з цим положенням, освітній процес здійснюється за такими формами: самостійна робота; навчальні заняття; практична підготовка; контрольні заходи. Основні види навчальних занять – лекція, семінар, практичні заняття, лабораторні заняття, консультації та інші, які проводяться асинхронно або синхронно в залежності від навчального плану. Одержання навчального матеріалу та взаємодія між учасниками освітнього процесу під час навчальних занять, що проводяться дистанційно, забезпечується передачею інформації у вигляді відео-, аудіо-, графічних та текстових засобів. Форми контролю можуть проводитись відповідно до рішення закладу освіти дистанційно з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Науково-методичне забезпечення дистанційного навчання містить в собі:

- методичні (теоретичні та практичні) вказівки стосовно розробки та використання педагогічно-психологічних та інформаційно-комунікаційних технологій для дистанційного навчання;
- критерії, засоби та системи перевірки ефективності дистанційного

навчання;

- змістовне, дидактичне і методичне наповнення веб-ресурсів (дистанційних курсів), яке відповідає начальному плану/навчальній програмі підготовки.

Також дистанційне навчання має системотехнічне забезпечення, яке прописане в цьому ж положенні. Воно містить:

- технічні засоби, які забезпечують розробку та застосування веб-ресурсів для освітніх цілей, управління освітнім процесом, важливі види комунікації між суб'єктами цього процесу у синхронному та асинхронному режимах;

- інформаційно-комунікаційне забезпечення з пропускнуою здатністю каналів, що гарантує учасникам освітнього процесу цілодобовий доступ до веб-ресурсів та веб-сервісів для проведення процесу навчання;

- програмне забезпечення загального та спеціального призначення, яке має бути ліцензованим або базуватися на програмних продуктах з відкритим кодом;

- веб-ресурси навчальних дисциплін (програм), такі як: методичні рекомендації з їх використання, порядок виконання завдань, особливості контролю тощо; документи з планування освітнього процесу; відео- та аудіозаписи занять; мультимедійні матеріали, словники термінів, електронні бібліотеки та бібліографії; завдання, роботи, ділові ігри, віртуальні тренажери з методичними рекомендаціями; різнофункціональні тестові завдання, а також дистанційний курс, що об'єднує усі зазначені ресурси та інші навчальні ресурси. Список таких веб-ресурсів визначається закладом освіти відповідно до профілю освітньої галузі. Для організації дистанційного навчання студентів освітня установа може створювати свої веб-ресурси або користуватися іншими, які підлягають перевірці в цьому закладі.

Кожен заклад вищої освіти має нормативно-правові документи, що регламентують освітній процес. Запорізький національний університет відповідно до своїх нормативних документів, з якими можна ознайомитися на сайті освітньої установи, ретельно регулює освітні питання. Одним із таких документів є

«Положення про організацію освітнього процесу», в якому також йдеться про дистанційну форму навчання. «Положення про організацію освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання», також важливий документ, який формулює основні принципи організації освітнього процесу, проведення сесій та підсумкової атестації застосовуючи технології дистанційного навчання.

Технології дистанційного навчання, в цьому документі визначаються як «сукупність освітніх технологій, таких як психолого-педагогічні та інформаційно-комунікаційні, що дозволяють впроваджувати процес дистанційного навчання у закладі освіти» [38, с. 3]. Вони застосовуються при здійсненні різних форм навчальної діяльності, таких як навчальні заняття, практична підготовка, консультації, для методичного та дидактичного забезпечення самостійної діяльності студентів, при організації контрольних заходів (поточний і підсумковий контроль) та підсумкової атестації. Дистанційний освітній процес в університеті здійснюється за допомогою системи електронного забезпечення Moodle (СЕЗН), а також додаткових до нього інструментів, як електронна пошта, месенджери, відеоконференції, форуми, чати, аудіоконференції, відеоконференції тощо. Організація освітнього процесу в умовах дистанційного навчання відбувається за заздалегідь затвердженим розкладом занять та здійснюється через такі види робіт: лекції, семінари, лабораторні і практичні заняття, консультації, самостійні і практичні роботи. Обов'язкове використання відеозв'язку на поточному і підсумковому контролю.

В результаті ознайомлення з нормативно-правовим забезпеченням освітнього процесу в закладі вищої освіти, розглянуто важливі аспекти, такі як організація освітнього процесу в умовах дистанційного навчання, а також здійснення контролю та забезпечення якості освітніх послуг.

Належне виконання та вдосконалення нормативно-правової бази в закладі вищої освіти є важливими для створення сприятливого та ефективного освітнього середовища. Проте студентам важливо адаптуватися до нього, тому що система вищої школи є для них новою та незрозумілою.

1.4. Організація освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання

У сучасному світі використання технологій дистанційного навчання для підвищення якості та доступності освіти стає все актуальнішим. Одним із важливих напрямів є застосування їх в системі освітнього процесу, що стало відповіддю на сучасні виклики, такі як COVID-19 та воєнний стан. Через це технології дистанційного навчання стали вже звичними у вищих школах. Важливим аспектом у цьому плані є організація освітнього процесу з використанням цих технологій, що допоможе забезпечити доступ студентам до знань та створенню ефективного онлайн-середовища для всіх.

У закладі вищої освіти є певні форми організації процесу навчання, які виявляються через шлях співпраці педагога зі студентами під час вирішення навчальних завдань. Вони відображаються через різні способи управління діяльністю, комунікацією та відносинами. Ці форми реалізують зміст освіти, освітні технології, стилі, методи і засоби навчання.

Форма організації навчання – це конкретна, структурна організаційно-розпорядча конструкція навчального заняття, яка залежить від його мети, змісту та особливостей діяльності суб'єктів та об'єктів навчання. Форми організації навчання повинні впорядковувати освітній процес. Основною ознакою їх класифікації є дидактична мета, у той же час кожна форма може мати декілька таких цілей. Зазвичай виділяють таких організаційних форм чотири: навчальні заняття, практична підготовка, самостійні роботи, контрольні заходи.

До першої групи відносяться: лекція, семінар, лабораторне, практичне, індивідуальне заняття, навчальна конференція, консультація, навчальна гра та інші форми [33, с. 197].

Основною формою організації в закладі вищої освіти є лекція, на яких систематично педагогами викладаються наукові знання. Лекційний матеріал

подається науково, насичено, логічно і аргументовано. Під час підготовки до заняття враховується зміст, структура, вибір наочного матеріалу, методичне оформлення, розрахунок часу, наповненість студентів та їх особливості.

Лекції бувають різних видів, такі як вступна, тематична, інформаційна, оглядова, настановча, підсумкова. Також часто до різновидів лекцій додають проблемну лекцію, лекцію-візуалізацію, лекцію із запланованими помилками, бінарну лекцію (лекцію вдвох), лекцію-прес-конференцію.

Але це повністю точно, тому що йдеться не про вид лекції, а про те, як вона проводиться: проблемна – на основі проблемного методу, бінарна (лекція вдвох) – методу діалогу, лекція-візуалізація – методу наочності, лекція із запланованими помилками – методу пошуку помилок, лекція-прес-конференція – методу запитань-відповідей.

Важливим аспектом є створення та впровадження нових дистанційних курсів, котрі б відповідали сучасним стандартам освіти та гарантували високу якість, що є одним із напрямів активної діяльності закладів вищої освіти з удосконалення освітнього процесу. Такі курси зазвичай мають інтерактивний формат, що дає можливість студентам взаємодіяти як із викладачами, так і з іншими студентами. Значущою складовою успішної організації онлайн-освіти є належна підготовка викладачів, які повинні володіти ефективним використанням цифрових технологій, створювати та викладати онлайн-курси, оцінювати роботи студентів та забезпечувати їм необхідну допомогу та надавати консультації [7].

Викладання навчальних курсів в закладах вищої освіти має бути спрямованим на формування у фахівця знань та умінь, які повинні відповідати сучасного інформаційного суспільства. Однак трапляються певні труднощі через застарілі підходи та методи. В теперішніх умовах головним завданням освіти в XXI столітті є застосування нових інформаційних технологій, включаючи дистанційні технології для навчання. Через це виникає необхідність адаптації студента до самостійного рішення завдань, знаходження інформації та постійного

опанування нових знань. Для такого досягнення потрібні нові підходи до організації навчальної діяльності та створення відповідних умов [49].

Дистанційне навчання – це форма навчання з використанням комп’ютерних і телекомунікаційних технологій для забезпечення взаємодії викладачів та студентів на різних етапах навчання, і самостійної роботи з матеріалами інтернет-мережі. Дистанційне навчання формує інформаційне середовище, що сприяє покращенню якості освіти через оновлення змісту та методів навчання, враховуючи особистісний підхід до навчання. Дистанційне навчання базується на тих же цілях і змісті, що і традиційне очне навчання. Проте формат подачі матеріалу і взаємодії педагога і студента відрізняються. У моделях дистанційного навчання застосовуються нові організаційні форми: комп’ютерні конференції, консультації по телефону, інформаційні сеанси, телеконсультації та інші. Дистанційне навчання ступає на новий якісний рівень у створенні сприятливого інформаційного освітнього середовища зі своєю специфікою та структурою [45].

Можна сказати, що дистанційний освітній процес є сучасним підходом до відображення традиційного освітнього процесу, який базується на використанні сучасних форм і методів для здійснення навчальної діяльності, інформаційних технологіях та засобах зв’язку для комунікації учасників освітнього процесу. Розглянемо порівняльну характеристику традиційного та дистанційного навчання (табл. 1.1):

Таблиця 1.1

Порівняльна характеристика традиційного та дистанційного навчання

Характеристика	Традиційне навчання	Дистанційне навчання
Місце проведення	Університет, навчальні аудиторії та лабораторії	Будь-яке місце, де є доступ до інтернету.
Співпраця	Очна взаємодія учасників освітнього процесу.	Застосування електронних засобів для спілкування.
Роль викладача	Майже єдиний експерт і джерело інформації.	Наставник, радник, помічник для студента.

Продовження таблиці 1.1

Роль студента	Пасивне надбання знань від викладача.	Активна діяльність студента, самостійне опрацювання матеріалу та пошук інформації для виконання завдань.
Графік	Жорсткий, фіксований та регламентований.	Гнучкий, дозволяє самостійне планування часу.
Доступ до матеріалів	Обмежений аудиторіями та бібліотеками.	Відкритий до онлайн-ресурсів та електронних матеріалів.
Навчальна програма	Жорстка, статична.	Гнучка, динамічна.
Контроль знань	Екзамени, заліки, тести в аудиторіях.	Тести та завдання на онлайн платформі.
Стиль навчання	В реальному часі, тут і зараз.	Синхронний та асинхронний у власному темпі.
Технічні засоби навчання	Комп'ютерні мережі надані закладом освіти.	Домашні гаджети та інтернет.
Технології	Традиційні технології і методи навчання: лекції, практичні, семінарські і т.д.	Відеолекції, вебінари, інтерактивні форми, електронні книги тощо.
Доступність	Не вимагає використання технологій.	Потрібні гаджети та інтернет.
Занурення в навчання	Не забезпечує повного занурення, адже майже всю інформацію надає вчитель.	Глибоке занурення в навчання, самостійне вивчення та засвоєння матеріалу.

Студенти можуть користуватися електронним освітнім середовищем на будь-якому ресурсі, де знаходяться навчальні матеріали. Це може бути сайт освітнього закладу, різні платформи та сервіси для дистанційного навчання.

Сучасні комп'ютерні технології можуть ефективніше забезпечити передачу знань та доступ до різної навчальної інформації, порівняно з традиційними засобами. Доведено, що якість і структура навчальних дисциплін, та якість викладання в дистанційному навчанні значно кращі, аніж у традиційному. Сучасні технології, такі як електронні диски, електронні дошки, мультимедійний

гіпертекст та все, що пов'язано з мережею інтернет, не лише сприяють активному залученню студентів в освітній процес, але й дозволяють керувати цим процесом, що відрізняється від традиційної системи. Інтеграція аудіо, відео та тексту створює нове, різноманітне освітнє середовище, яке своїм розвитком сприяє більшому залученню студентів до процесу. Інтерактивні функції програм і систем доставки інформації, які використовуються в дистанційному навчанні, дають можливість встановити та стимулювати зворотній зв'язок, забезпечити діалог і постійну підтримку, що є недоступним у більшості традиційних систем навчання. Ще дистанційне навчання відкриває можливість для студентів цілодобового доступу до навчальних ресурсів, постійну підтримку й консультації викладачів, взаємодіяти через відео-лекції у онлайн режимі або через месенжери та інші засоби для забезпечення ефективного процесу навчання [49]. Як ми бачимо, ці дві форми є різними та мають свої певні особливості, проте їх форми та методи можуть перетинатися в змінених видах.

Платформа та формат завдань є не тільки окремими елементами, а системою, яка працює на задоволення потреб студентів, якщо вона продумана заздалегідь. Важливо пам'ятати, що поведінка та здатність студентів до засвоєння матеріалу може змінюватися через стрес в якому вони перебувають, у зв'язку з війною та іншими факторами. Саме це і впливає на увагу, пам'ять, мислення та засвоєння матеріалу. Тому завданням закладу вищої освіти є допомога в максимальній адаптації студентів та сприянні якісній освіті. Розподіляючи навчальні завдання на синхронні та асинхронні частини, потрібно відповідно до них адаптувати навчальний матеріал. Важливо визначити, з чим працювати та що надати студентам під час онлайн-заняття, а що дати на самостійне опрацювання. Для створення індивідуальної траєкторії навчання, важливо використати різноманітні завдання, які можна поділити на основні, що мають дедлайни та за вибором [47].

Саме дистанційне навчання надає студентам можливість користуватися

нетрадиційними джерелами інформації, сприяє підвищенню ефективності самостійної роботи, відкриває нові можливості для творчості та креативності, здобуття та зміцнення різних професійних навичок. Дозволяє і викладачам запроваджувати нові форми та методи навчання із використанням концептуального моделювання явищ і процесів. Розвиток дистанційного навчання в системі освіти України буде продовжуватися та посилюватися з розвитком інтернет-технологій та удосконаленням методів дистанційного навчання [49].

Потрібно використовувати сучасні дистанційні технології на основі наукового обґрунтування, вносячи зміни в методичні підходи до навчання, що сприяє успішному поєднанню прямих та опосередкованих форм співпраці студентів та викладачів.

Сучасний стан справ в Україні змусив шукати альтернативну форму організації освітнього процесу, в якому простежується змішана (інтегрована) форма навчання. Тобто, на практиці це означає, що навчальний процес поєднує в собі традиційні заняття в аудиторії, синхронний режим (в онлайн форматі) та асинхронний режим (заняття, де спілкування відбувається не в режимі реального часу, а за допомогою електронних платформ із затримкою в часі) [25]. Згідно з практикою та численними дослідженнями, тенденція освіти чітко розвивається в напрямку змішаного навчання. Цей формат є гнучкішим у порівнянні з традиційним навчанням. Він дозволяє закладам вищої освіти надавати навчання у різних умовах та способах подачі навчального матеріалу [42].

Таким чином, сучасна організація навчального процесу будується на інтегрованому виді навчання. Задля кращого усвідомлення сучасного освітнього процесу побудуємо таблицю, де відображено сучасні форми навчання (табл. 1.2).

Такі інтегровані форми сучасної організації навчального процесу здійснюються на сьогодні внаслідок критичної ситуації в Україні (воєнного стану), проте саме такий змішаний формат навчання дозволяє не лише здобути необхідні знання, але й привчає молодь до самостійної роботи, саморегуляції,

самоорганізації та покращує освітній рівень.

Таблиця 1.2

Сучасні форми організації освітнього процесу

Форма організації освітнього процесу	Сутність форми навчання
1. Традиційна форма навчання	Навчання проводиться в стінах закладу вищої освіти (аудиторії) в режимі реального часу шляхом проведення лекції, семінарів, тощо.
2. Синхронна форма навчання.	Викладачі та студенти беруть одночасно участь у освітньому процесі, де вони розділені тільки територіально. Взаємодія встановлюється за допомогою інтернету – через Skype, Zoom та інші програми спілкування. Така форма практично імітує звичайний традиційний процес, оскільки передає аудіо- і відеозображення від викладача до студента і навпаки, і здійснюється навчання в реальному часі [31].
3. Асинхронна форма навчання	Викладач і студенти працюють у різний час, це може бути наприклад, через різницю у часових поясах та інших причинах. У цьому випадку для взаємодії використовуються електронні платформи, e-mail, аудіо- та відеозаписи тощо, прямий контакт між викладачами і студентами не є постійний через часову різницю [31].

Такі інтегровані форми сучасної організації навчального процесу

здійснюються на сьогодні внаслідок критичної ситуації в Україні (воєнного стану), проте саме такий змішаний формат навчання дозволяє не лише здобути необхідні знання, але й привчає молодь до самостійної роботи, саморегуляції, самоорганізації та покращує освітній рівень.

Саморегуляція розглядається як відносно стійка здатність до навчання студентів, а саме: саморегулювання, самовизначення та самоконтроль. Саморегульоване навчання відображає здатність студентів застосовувати відповідну стратегію навчання та підтримувати активний навчальний статус для досягнення своїх навчальних цілей. Саморегульовані студенти – це ті, хто може заохочувати себе відповідно до цілей навчання, вибирати відповідний темп навчання, час і стратегію для навчання та мотивувати себе, докладаючи наполегливих зусиль, навіть якщо це відносно складно і нудно [51, с. 216].

Вміння та здатність учасників освітнього процесу використовувати різноманітний навчальний матеріал є важливою особливістю в процесі змішаного навчання. Потрібно звертати увагу на використання різноманітних інструктивних інструментів, оскільки це визначальний фактор для успішності вибору онлайн-компонента в цій системі навчання [50, с. 83].

Порівнюючи синхронне та асинхронне навчання, можна виділити певні особливості кожного. Синхронний формат надає швидкий зворотній зв'язок від викладачів, включає в себе організацію групової діяльності, розвиток навичок комунікації та співпраці, мотивацію до навчання в процесі спілкування. Для асинхронного формату характерні гнучкість графіка (можна поєднувати навчання з іншими видами діяльності), можливість вивчати матеріал у власному темпі, доступність до навчального матеріалу в будь-який час, розвиток навичок самоорганізації та вміння навчатися.

Ці дві форми також мають і недоліки. До синхронного формату належать: необхідність синхронізації графіку та підлаштування під загальний темп навчання, якщо кілька студентів потребують в індивідуальній увазі, то іншим

доводиться чекати, залежність ефективності навчання від викладача, вимогливість до якості зв'язку під час навчання.

До недоліків асинхронного формату можна віднести неможливість швидкого отримання пояснень від педагога, складність розвитку навичок, які потребують взаємодії з педагогом під час відпрацювання, вимогливість до організації самостійного навчання [46].

Учений В. Осадчий визначив, що середовище дистанційного навчання – це сукупність методів і програмних засобів, які використовуються для впровадження технологій дистанційного навчання. Таке середовище утворюється двома шляхами:

- за допомогою платформ (систем) дистанційного навчання (Moodle, Ding Talk, Zoom, Microsoft Teams, Classdojo та Google Classroom та інші);
- за допомогою різноманітних служб та сервісів інтернету (блог, електронна пошта, онлайн дошка, онлайн-відео та -аудіо, чати, форуми, онлайн засоби проведення тестування, онлайн презентації, електронні бібліотеки тощо) [34].

Зараз існує та використовується велика кількість платформ та інтернет-сервісів для дистанційного навчання, такі як: Viber, Telegram, Google Meet, Moodle, Google Class, Jamboard, Padlet, Mentimeter, Google Slides, Google docs, InsertLearning, Flipgrid, Kahoot, Nearpod Buncee, Genially, Thinglink, Mote, Weava, «Read & Write», за допомогою яких вирішуються певні завдання: повідомлення; подача інформації через фото, відео, PDF, Word docs, Power Point Presentations; нагадування; взаємодія; посилання на освітні ресурси; сайти, інструкції, завдання, що виконуються тощо; скріншоти; комунікація та підтримка; запитання, відповіді; дотримання академічної доброчесності; критерії оцінювання [32].

У зв'язку постійним розвитком інформаційних технологій та все більшою популярністю смарт-пристроїв, онлайн-навчання стало важливим засобом освіти.

Режим такого навчання може допомогти педагогам та студентам подолати обмеження часу та простору, а також вільно організовувати плани навчання відповідно до своїх навчальних потреб і розподілу часу [52, с. 178].

Отже, інформаційно-комунікаційні технології дистанційного навчання – «це технології створення, накопичення, зберігання та забезпечення доступу до навчальних курсів, організації та супроводу освітнього процесу з використанням спеціалізованого комп'ютерно-орієнтованого програмного забезпечення та засобів інформаційно-комунікаційного зв'язку, включаючи інтернет» [41 с. 68]. Ці технології не замінять живого спілкування, проте в кожній проблемі вони створюють нові можливості. Студенти більше навчаються самостійності у освітньому процесі, а викладачі – освоюють використання технологій.

Впровадження технологій дистанційного навчання вимагають, як технічної підготовки, так і психологічної готовності студентів до самостійної роботи з використанням різних ресурсів. Важливим елементом є створення ефективного механізму підтримки та навчальної адаптації, що враховує індивідуальні особливості студентів. Також важливо розвивати навички самостійності і взаємодії в електронному освітньому середовищі, сприяючи тим самим формуванню активних та відповідальних підходів до власного навчання.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО АСИНХРОННОГО НАВЧАННЯ

2.1. Критерії успішної адаптації студентів до асинхронного навчання

Перший рік навчання студентів у вищій школі є етапом, коли відбувається соціально-педагогічна адаптація. Процес адаптації студентів-першокурсників передбачає пристосування до нової для них освітньої системи, зміни особистого режиму, включення в нове оточення.

У класичному плані адаптація студентів-першокурсників розглядається як комплекс трьох аспектів, що відображають основні напрямки діяльності студентів: адаптація до умов навчальної діяльності (адаптація до нових форм навчання, системи контролю і засвоєння інформації, до зміни режиму праці і відпочинку, самостійного способу життя тощо), адаптація до групи (взаємодія з однокурсниками, засвоєння його правил, традицій), адаптація до обраної професії (набуття професійних знань, умінь, навичок та якостей) [16].

Критеріями адаптованості слід вважати інтеграцію особистості, визначення її положення в соціальній і професійній структурі, загальний стан здоров'я, здатність до розвитку відповідно до власного життєвого потенціалу та суб'єктивної самооцінки [26].

Деякі науковці виділяють суб'єктивні та об'єктивні критерії адаптованості, до яких відносяться: відношення до навчання і колективу; задоволення навчанням і спілкуванням; мотивація; самооцінка; настрій; успішність.

Також найбільш важливими показниками адаптованості є: ставлення до навчання й обраної професії; входження в студентський колектив; емоційний настрій, який впливає на емоційний фон; наявність чи формування соціально і

професійно значущих якостей [1].

О. Стягунова визначає такі критерії успішної адаптації студентів першого курсу до умов навчання у закладі вищої освіти:

- пізнавальний (дидактичний) – належність навчальних і професійних інтересів; стійка потреба у знаннях із спеціальних галузей; присутність певних знань із майбутньої професійної діяльності; порівняння минулого досвіду взаємодії з учасниками та функціонування у попередньому соціумі з нинішнім з існуючою системою цінностей і установок;

- емоційний – стійке, позитивне та захоплююче відношення до обраної професії; позитивне оцінювання теперішньої групи, прийняття групових норм, через що відбувається поступова ідентифікація особистості з групою;

- діяльнісний (практичний) – стійка необхідність в діяльності, наближеній до будучої професії; активна позиція в опануванні професійно важливих дисциплін; активна участь у студентському колективі;

- упевненість у подоланні перешкод, які стосуються професійної діяльності та у вирішенні проблемних ситуацій на соціальному та побутовому рівнях [43].

Протягом періоду навчання в закладі вищої освіти студент має виробити поведінку відповідно до загальноприйнятих норм і правил моралі та права, а також виховувати в собі здатність учитися. Оволодіння процесом навчання важливіше, ніж накопичення певних знань, які швидко застарівають. Ще важливішим є вміння самостійно отримувати знання на основі творчого мислення [48].

Взявши за основу критерії успішної адаптації студентів першого курсу до умов навчання вищої школи [43], ми провели емпіричне дослідження труднощів та проблем з якими зустрічаються студенти першого курсу в умовах асинхронного навчання.

Таким чином, для визначення успішності адаптації студентів до умов асинхронного навчання, було проведено дослідження в м. Запоріжжя з січня 2023

року по березень 2023 року серед студентів першого курсу закладу вищої освіти.

В процесі проведення роботи дослідниця знаходилася в Запоріжжі, респонденти – у різних містах України та за її межами. Збір емпіричного матеріалу проводився дистанційно через електронні засоби комунікації.

Дослідження проводилося в 3 етапи:

Перший етап – аналіз літературних джерел з вище зазначеної теми роботи (аналіз наукових підходів до проблеми адаптації студентів у процесі навчання, було визначено категоріальний апарат дослідження та нормативно-правове забезпечення освітнього процесу в закладі вищої освіти, розглянута організація освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання). В цей період було обрано групу студентів першого курсу та сформовано інструменти для проведення дослідження.

Другий етап характеризується збіркою емпіричних відомостей шляхом проведення анкетування серед першокурсників закладу вищої освіти, а також визначені критерії успішної адаптації студентів до асинхронного навчання та виявлено проблеми, з якими зустрічаються студенти під час асинхронного навчання.

Проведення анкетування серед студентів першого курсу закладу вищої освіти обумовлене потребою виявлення успішності адаптації студентів до асинхронної форми навчання, пошуку труднощів, які виникають при асинхронній формі та створенні методичних рекомендації стосовно адаптації студентів до умов асинхронного навчання в закладі вищої освіти.

На третьому етапі було проведено ретельний аналіз отриманих результатів, зокрема результатів опитування, їх опрацювання і систематизація. На основі отриманої інформації було сформульовано висновок та розроблено методичні рекомендації щодо адаптації студентів до умов асинхронного навчання.

В процесі аналізу літературних джерел та публікацій було визначено об'єкт та предмет дослідження та обрано інструмент для збору емпіричної інформації –

анкетування.

З огляду на стан в країні, збір відомостей відбувався через засоби інтернет-зв'язку. Крім того, використовувалися Google форми, за допомогою яких можна було зручно зробити опитування та тести, тобто, було використано оптимальний інструмент для проведення дослідження.

Основним параметром залучення потенційних учасників до участі в опитуванні була приналежність їх до категорії студентів першого курсу у закладі вищої освіти. Слід зазначити, що до участі в опитуванні було залучено студентів з різних факультетів. Також важливою умовою була їхня добровільна співпраця, чесні відповіді на поставлені запитання та бажання розповісти про власний досвід адаптації до асинхронної форми навчання. В опитуванні брали участь лише студенти першого курсу на засадах конфіденційності. При цьому, опитування вони могли пройти лише один раз, оскільки в обраній програмі було налаштовано спеціальні фільтри.

Відомості про проведення опитування поширювались серед студентів – першокурсників у чатах Telegram, а також була здійснена розсилка про проведення опитування на електронну пошту студентів першого курсу закладу вищої освіти.

Після проведення опитування та збору емпіричного матеріалу було проведено аналіз.

В опитуванні взяло участь 90 респондентів, які у 2022 році вступили на перший курс університету. Проте внаслідок відсутності детальної інформації про загальну кількість студентів першого курсу та через відсутність контактних даних усіх студентів-першокурсників на етапі збору інформації, вибірка формувалася за принципом доступності.

Для отримання необхідних відомостей було розроблено спеціальну анкету з двох блоків, яка включала 9 запитань стосовно адаптації студентів до асинхронного навчання на першому році навчання та 7 запитань на виявлення

причин та труднощів, з якими стикаються студенти першого курсу в процесі адаптації до умов асинхронної форми навчання.

Респонденти під час проходження опитування в першому блоці мали два варіанти відповідей (так/ні). Перший блок складався із наступних запитань:

1. Чи влаштовує вас асинхронна форма навчання?
2. Чи вмієте Ви планувати власний час?
3. Чи готові Ви до самостійного опрацювання матеріалу?
4. Чи виникали у вас труднощі під час спілкування з викладачами в процесі використання асинхронної форми навчання?
5. Чи потрібно Вам більше часу для самостійного опрацювання матеріалу?
6. Чи задоволені Ви результатами асинхронного навчання?
7. Чи потрібне покращення процесу асинхронного навчання?
8. Чи потрібна Вам додаткова допомога під час асинхронного навчання?
9. Чи виникали проблеми зі зворотним зв'язком?

Вище зазначені питання було сформовано задля розуміння, наскільки студенти першого року навчання адаптувались до асинхронного типу навчання.

По результатам відповідей на перше запитання відповіли так 72% респондентів, що засвідчує рівень вище середнього. Таким чином, більше половини студентів, що брали участь в опитуванні, адаптувались до асинхронної форми навчання.

По результатам відповідей на друге запитання відсоток позитивних відповідей склав 53 %, що свідчить про середній рівень вміння планувати власний час.

По результатам відповідей на третє запитання, «так» відповіли 70%, внаслідок чого ми робимо висновок, що більше половини учасників готові опрацьовувати матеріал самостійно.

По результатам відповідей на четверте питання, відповідь «так» поставили 35% респондентів, що свідчить про наявність труднощів під час спілкування з

викладачами в процесі використання асинхронної форми навчання.

По результатам відповідей на п'яте питання «так» відповіло 42% опитуваних, що може вказувати на два моменти:

- потрібно зменшувати кількість матеріалу на самостійне доопрацювання;
- потрібно збільшувати кількість часу на асинхронну роботу.

По результатам відповідей на шосте запитання відповідь «так» склала 56 %, що засвідчує, що асинхронна форма роботи для деяких студентів не принесла бажаного результату, отже, потребує покращення умов освітнього процесу.

На сьоме питання відповідь «так» поставило 32% опитуваних, що також у свою чергу вказує на необхідність покращення процесу навчання.

Відсоток позитивних відповідей на восьме запитання виявився також вище середнього і склав 55%. Тобто, студентам потрібна додаткова допомога під час асинхронного навчання.

На останнє 9 запитання відсоток позитивних відповідей склав 30%, що свідчить про проблеми зі зворотним зв'язком.

Результати опитування в процентному співвідношенні ми відобразили в таблиці.

Таблиця 2.1

Результати анкетування адаптації до асинхронної форми навчання

Сутність запитання	Відповідь «ТАК»	Відповідь «НІ»
1. Чи влаштовує вас асинхронна форма навчання.	72%	28%
2. Чи вмієте Ви планувати власний час.	53%	47%
3. Чи готові Ви до самостійного опрацювання матеріалу?	70%	30%
4. Чи виникали у вас труднощі під час спілкування з викладачами в процесі використання асинхронної форми	35%	65%

Продовження таблиці 2.1

навчання.		
5. Чи потрібно Вам більше часу для самостійного опрацювання матеріалу.	42%	58%
6. Чи задоволені Ви результатами асинхронного навчання.	56%	44%
7. Чи потрібне покращення процесу асинхронного навчання.	32%	68%
8. Чи потрібна Вам додаткова допомога під час асинхронного навчання.	55%	45%
9. Чи виникали проблеми зі зворотним зв'язком.	30%	70%

Таким чином, виходячи з даних таблиці можна дійти наступних висновків:

- більшість студентів – першокурсників задовольняє асинхронне навчання;
- студенти першого курсу вміють планувати власний час, але у деяких ще це виходить важко;
- більшість студентів першого курсу готові до самостійного опрацювання матеріалу, в той час як решта студентів через певні обставини на самостійну роботу не налаштовані;
- в процесі спілкування з викладачами при асинхронній формі навчання у певних студентів є значні труднощі;
- майже половині студентів потрібно більше часу для самостійного опрацювання матеріалу;
- більша половина студентів задоволені асинхронним навчанням, а менша – ні, але це свідчить про наявні проблеми та непорозуміння в освітньому процесі;
- меншість студентів вважає, що механізм асинхронного навчання потребує покращення;
- більшість студентів потребують додаткової допомоги під час

асинхронного навчання;

- деякі студенти першого курсу закладу вищої освіти мають проблеми зі зворотним зв'язком.

Таким чином, ми виокремили такі критерії успішної адаптації до асинхронного навчання: пізнавальний; емоційний; діяльнісний; активна позиція в опануванні дистанційними технологіями; готовність до подолання труднощів. Узагальнюючи отримані дані можна дійти висновку, що асинхронна форма навчання має певні недоліки та потребує покращення задля підвищення рівня надання освітніх послуг та більш легкої адаптації студентів першого курсу до умов асинхронного навчання. Але потрібно пам'ятати про те, що успішність адаптованості та виникнення труднощів, можуть виникати через їх індивідуальні особливості, що потрібно також обов'язково враховувати.

2.2. Труднощі, з якими зустрічаються студенти під час асинхронного навчання.

Потреба особистості в адаптації виникає в той час, коли вона починає взаємодіяти з системою в певних умовах невідповідності їй, що породжує потребу в змінах. Такі зміни можуть стосуватися людини або системи з якими вона взаємодіє, так і з характером взаємодії між ними, тобто ініціюючим механізмом процесу адаптації студентів є зміна оточуючого середовища (освітнього онлайн-середовища), коли звичайна поведінка стає малоефективною або зовсім непридатною, що вимагає подолання труднощів, пов'язаних з новими умовами.

Вступаючи до закладу вищої освіти, який працює в дистанційному форматі, студенти стикаються з такими викликами: адаптація до освітнього закладу та учасників освітнього процесу, збереження академічної доброчесності, старанність і самостійність у навчанні, відповідальність за свої вчинки та отримання оцінок,

толерантність до думок інших, взаємна повага та підтримка, відповідна поведінка під час освітнього процесу, і звичайно – воєнний стан в країні, який напевно має найбільший вплив на навчання для студентів [32].

Саме наш другий блок запитань був спрямований на виявлення причин, через які виникають труднощі, з якими зустрічаються студенти під час асинхронного навчання в закладі вищої освіти, проте цьому передувало збір інформації у науковій літературі.

Проблеми, з якими стикаються студенти протягом перших місяців навчання є дуже різноманітними. Найбільш характерними і поширеними є труднощі пов'язані з організацією розумової праці у вищій школі. Багато першокурсників не мають навичок самостійної роботи: не вміють конспектувати лекції, працювати з підручниками, першоджерелами, аналізувати великі обсяги інформації та чітко висловлювати свої думки [15].

С. Ізбаш наголошує, що перехід від одного рівня освіти до іншого завжди супроводжується труднощами. Вони пов'язані з проявом особистих якостей у нових умовах та освоєнням новими видами діяльності. Дослідниця нормалізацію таких суперечностей співвідносить із соціально-професійною адаптацією студентів, з точки зору діяльнісно особистісного підходу визначає її, як процес «особистісних змін у мотиваційній, операційній та рефлексивній сферах особистості студента під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів, соціально-економічних умов, пов'язаних із залученням особистості у підготовку до професійної діяльності» [22, с. 20].

Багато молоді, які потрапляють в студентське середовище недостатньо швидко пристосовуються до нього. Це пояснюється певними чинниками, які є характерними тільки для навчання у вищій школі. В першу чергу, в цей період відбувається процес адаптації, що пов'язаний з перебудовою режиму праці і відпочинку, новими формами спілкування, збільшеними вимогами до функціонального стану організму. По-друге, початковий етап становлення

студентського колективу характеризується значним збільшенням обсягу нової інформації та необхідністю її засвоєння протягом обмеженого часу. Також, обов'язковість виконання всього обсягу занять на фоні посилення навчальної діяльності призводить до підвищення нервово-психічної напруги у студентства [16].

У зв'язку з тим що період адаптації пов'язаний із руйнуванням попередніх стереотипів, він може супроводжуватися зниженням успішності та труднощами спілкування. В кожного студента вироблення стереотипу відбувається індивідуально, в одних – раптово, в інших – рівномірно [17].

За дослідженнями процесу адаптації першокурсників Л. Дябел виділила певні труднощі, серед них є такі, які на нашу думку, стосуються і асинхронного навчання: відчуття негативних емоцій пов'язаних з випуском вчорашніх школярів, де вони відчували моральну допомогу та підтримку; швидке включення до нового колективу; невизначеність мотивації вибору професії, відсутність належної підготовки до неї; нездатність до психологічної саморегуляції поведінки та діяльності; відсутність щоденного контролю збоку педагогів; пошук оптимального режиму праці та відпочинку в нових умовах; організація вільного часу; відсутність навичок самостійної роботи; невміння працювати з навчальним матеріалом, конспектувати [17].

Стосовно труднощів, дослідження було проведене Л. Дмитрук, яка виділила основні проблеми адаптації першокурсників, серед них такі: невміння організувати роботу; відсутність підготовки до чіткої організації освітнього процесу; небажання слідувати новим методам навчання; неготовність працювати з великим обсягом інформації; неготовність відповідати високим вимогам викладачів; відсутність готовності до навчання на основі повної самостійності; відсутність постійного контролю з боку батьків та педагогів; деяким студентам бракує працьовитості, сили волі, і насамперед, бажання вчитися.

Низька успішність на першому курсі, особливо у першому модулі,

пояснюється слабкою наступністю між середньою та вищою освітою, своєрідністю методики та організації освітнього процесу, величезним обсягом інформації, зміною змісту та обсягу матеріалу, специфічними формами занять, новими фаховими термінами, відсутністю навичок самостійної роботи, які призводять до емоційного напруження, що часто викликає розчарування у виборі майбутньої професії. З'являється проблема організації освітньої діяльності, яка б могла належним чином сприяти адаптації студентів до конкретних умов закладу вищої освіти. Також, змінюються норми поведінки у вищому освітньому закладі, відносини «викладач-студент», «студент-студент» – де успішність одного не завжди позитивно впливає на іншого. Ці труднощі адаптаційного періоду мають різне походження, одні з них – об'єктивні, інші – суб'єктивні. Але, коли вони всі поєднуються, першокурсники часто відчують фізичне та психічне перевантаження. Тому важливо оптимізувати освітній процес, використовуючи особистісно-орієнтовану модель педагогічної взаємодії між суб'єктами, створити психолого-педагогічні умови для супроводу студентства в контексті взаємоповаги автономії кожного учасника спілкування, що становить унікальний психологічний простір для успішності кінцевого результату навчання. Під час особистісно-орієнтованого навчання відбувається спільно з викладачем визначення та розробка цілей і завдань, що визначають стратегію і тактику спільної роботи з викладачем та самоосвіти студента. Для забезпечення оптимальної адаптації студентів першого курсу, важливо знати їхні плани на майбутнє, інтереси, цінності, домінуючу мотиваційну систему, рівень домагань, самооцінку та інше [17; 35].

На основі цієї інформації було побудовано другий блок нашого опитування, до складу якого увійшли запитання на виявлення причин, в наслідок яких виникають труднощі у студентів в умовах асинхронного навчання. В результаті виявлення проблем можна створити якісно нові та ефективні в практичному плані методичні рекомендації, які дозволяють покращити процес адаптації студентів до асинхронного навчання.

В цьому блоці за допомогою символів +/- респонденти оцінювали певні фактори, які заважали адаптуванню до умов асинхронної форми навчання (власна неорганізованість, психологічний стан, проблеми в родині, ситуація в країні, досвід асинхронної роботи, відсутність навичок працювати самостійно, технічні збої). Задля оптимізації інформації ми побудували відповідну таблицю, в якій зазначаються найбільш часті причини, які призводять до труднощів під час асинхронного навчання.

Результати дослідження виражені в процентному відношенні з метою розуміння ситуації та задля пошуку ефективних методичних рекомендацій.

Таблиця 2.2

Перелік причин, внаслідок яких виникають труднощі в процесі адаптації до асинхронної форми навчання

Причини проблеми	Так (+)	Ні (-)
1. Власна неорганізованість	(65%)	(35%)
2. Психологічний стан	(53%)	(47%)
3. Проблеми в родині	(20%)	(80%)
4. Ситуація в країні	(53%)	(47%)
5. Відсутній досвід асинхронної роботи	(52%)	(48%)
6. Відсутність навичок працювати самостійно	(23%)	(77%)
7. Технічні збої в роботі	(44 %)	(56%)

Аналізуючи відомості з таблиці 2.2 можна дійти наступних висновків: існує низка причин, внаслідок яких виникають певні труднощі в процесі адаптації до асинхронної форми навчання.

Таким чином, до числа основних причин, через які виникають труднощі в процесі адаптації можна віднести: низький рівень самоорганізації; складний психологічний стан; ситуація в країні; відсутність досвіду асинхронної роботи; наявність технічних збоїв в роботі.

Проте результати опитування показали і ряд позитивних моментів, до яких можна віднести: відсутність проблем в родині, середню динаміку адаптації студентів в цілому до подій в країні; наявність навичок до самостійної роботи.

Таким чином, за результатами опитування згідно двох блоків ми виробили тактику для створення ефективних методичних рекомендацій, які дозволять покращити процес адаптації студентів першого року навчання в асинхронній формі навчання.

Отже, за результатами нашого опитування пріоритетними напрямками в розробці методичних рекомендацій мають бути:

- формування у студентів першого курсу навичок керувати власним часом;
- стимулювання студентів до самостійної роботи;
- налагодження процесу спілкування при асинхронній формі навчання між студентами та викладачами;
- усунення непорозумінь та проблем при асинхронній формі навчання;
- створення ефективних інструментів для покращення асинхронного навчання;
- надання додаткової допомоги (інформування) під час асинхронного навчання;
- усунення проблем зі зворотним зв'язком.

Також слід зауважити, що для усунення причин, що призводять до появи проблем адаптації при асинхронній формі навчання потрібно:

- збільшити у студентів рівень самоорганізації;
- нормалізувати психологічний стан студента як особистості;
- отримати досвід асинхронної форми навчання;

- усунути ймовірні та найбільш часті технічні збої та недоліки.

Таким чином, сформована тактика та усунення причин, які призводять до появи проблем адаптації при асинхронній формі навчання в комплексному поєднанні дозволяють створити ефективні методичні рекомендації, здатні покращити адаптацію студентів першого курсу до умов асинхронного навчання в закладі вищої освіти.

Визнання труднощів, з якими стикаються студенти та знаходження способів їх подолання сприятимуть активізації діяльності студентів щодо отримання якісних знань, умінь та навичок та уникненню їх відрахування. Для прискорення та полегшення процесу адаптації студентів першого курсу до умов навчання, всі учасники освітнього процесу закладу вищої освіти мають підтримувати студентів з початку навчання, маючи на меті подолання труднощів, що виникають в різних аспектах їхньої адаптації. Індивідуальний підхід до кожного, студентоцентризм є головними принципами роботи викладачів та кураторів, які працюють зі студентами. Вони повинні знаходити спільну мову з усіма, відверто поговорити, надати поради або рекомендації щодо вивчення предметів, організації дозвілля, виробити об'єктивну оцінку власних знань та можливостей [35].

Отже, адаптація студентів-першокурсників відіграє важливу роль в освітньому процесі, оскільки вона є гарантією ефективності та успішності навчання, розвитку особистості і подальшої професійної кар'єри.

2.3. Методичні рекомендації з адаптації студентів до асинхронного навчання

Перш за все, варто зазначити, що важливу роль в процесі адаптації студентів до асинхронного навчання відіграють куратор та викладачі, саме вони мають надавати підтримку першокурсникам для пристосування до умов у онлайн-

середовищі.

Навіть при значній кількості наукових досліджень, що присвячені проблемам адаптації студентів до навчання у закладі вищої освіти, на сьогодні немає єдиної методичної системи, яка б дозволяла покращити її під час освітнього процесу у вищій школі.

Створення умов для адаптації студентів першого курсу вимагає цілемпрямованої організації діяльності, яка має включати ряд заходів: аналіз студентського колективу; створення умов для розвитку та усвідомлення студентом своєї унікальності та індивідуальності; вивчення ідивідуальних особливостей студентів, на підставі яких розробляється система їхнього включення у нові види діяльності і нове коло спілкування; розвиток соціальної служби у закладі вищої освіти; проведення роботи з формування академічних груп, враховуючи психологічні особливості студентів та їх сумісності; організація ритуалу, що стосується прийняття ролі студента; організація студентського самоврядування [17].

До загальних рекомендацій можна віднести:

- Організацію посвяти у студенти, яка раніше відбувалася у очному форматі, зараз це можна зробити дистанційно. Ця роль віддається куратору, він має ознайомити студентів із самим закладом освіти та познайомитися один з одним.

- Створення анкети або опитування на сайті університету, яка допоможе зрозуміти проблеми студентів і прийняти рішення стосовно їх подолань.

- Створення викладачами чіткого інструктажу по своєму курсу, який включає завдання, які мають виконати студенти протягом семестру, приклади до них, розяснення, критерії оцінювання, та прикріпити на онлайн-платформу, щоб студенти мали змогу у будь-який час ознайомитися з цією системою.

- Бажане використання єдиної платформи для розміщення інструкції, інформації про курс, навчального матеріалу, здачі студентами завдань та

оцінювання, що полегшить студентам навчання та допоможе уникнути труднощів.

- Ознайомлення студентів із платформами та інструментами для асинхронного навчання.

- Створення онлайн-групи у месенжерах для обговорення інформації та обміну ідеями та думками серед студентів та викладачів.

- Проведення викладачами консультацій для питань студентів, домовленість про зручний для обох учасників час, адже студенти можуть не зрозуміти певного матеріалу чи завдань або для уточнення інформації.

- Проведення рефлексії своєї діяльності, як студентами, так і педагогами.

- На нашу думку, чудовим рішенням, яке може покращити і спростити адаптацію студентів, є створення чат-боту, який зможе цілодобово надавати інформацію та відповідати на запити студентів.

Проте, окрім загальних рекомендацій, ми розробили ефективні методичні рекомендації з покращення адаптації студентів першого курсу до асинхронного навчання. Методичні рекомендації, перш за все, ґрунтуються на наступних принципах:

1. Формуванні у студентів першого курсу навичок керувати власним часом. Задля цього потрібно виділити певний відрізок часу (наприклад, одне заняття), щоб пояснити важливість цього питання та розтлумачити студентам, як оптимально розрахувати час для роботи. При цьому рекомендуємо чітко визначити час для роботи (наприклад, самостійна робота має тривати впродовж однієї години). Можна використати правило 10 хвилин, в основі якого лежить опрацювання матеріалу впродовж 10 хвилин. При цьому, студент за перші 10 хвилин роботи включається, після чого – може припинити свою роботу чи навпаки продовжити. Такий принцип діяльності на практиці доводить, що більшість студентів після 10 хвилинної роботи все ж таки продовжують працювати в обраному напрямку, оскільки виникає зацікавленість та бажання опанувати матеріал краще.

2. Створенні мотиваційних чинників, які спонукають студентів до самостійної роботи. Наприклад, залучення способом використання рейтингової системи, спонукання до наукової роботи, зацікавлення студента новими видами діяльності, впровадження колективних форм роботи, що формують колективний досвід тощо. Також стимулом може бути дострокова здача іспитів та застосування простої та зрозумілої системи контролю за самостійною роботою.

3. Налагодженні процесу спілкування при асинхронній формі навчання між студентами та викладачами. Наприклад, чітко визначити час спілкування та час очікування відповідей. На прикладі це може відбуватись за наступною схемою:

- студенти надсилають на обраний месенджер або пошту виконане завдання з 12 до 13 години;

- студенти отримують відповідь викладача з 15 до 18 години тощо.

Зауважимо, варіантів налагодження процесу спілкування при асинхронному навчанні може бути безліч, вони всі обираються індивідуально викладачем в процесі бесіди зі студентами.

4. Усуненні непорозумінь та проблем при асинхронній формі навчання. На практиці це означає, що викладач має чітко прописувати задачі для виконання, зазначати час надсилання робіт, перевіряти, чи всі студенти отримали повідомлення та готові до виконання робіт.

5. Створенні ефективних інструментів для оптимізації асинхронного навчання. Тобто, в якості інструментів має бути обрано електронну платформу (одну чи декілька), за допомогою яких студенти вчасно отримують завдання для роботи та надсилають виконані завдання на перевірку викладачеві. Електронну платформу обирають та узгоджують її використання в процесі спілкування.

6. Наданні додаткової допомоги (інформування) під час асинхронного навчання. Якщо виникають проблеми у студентів та їм потрібна додаткова допомога викладача, про це варто повідомляти заздалегідь. Викладач, у свою чергу, може призначити час (наприклад, з 10 до 12 години щодня) для додаткового

роз'яснення та надання допомоги студентам. Цей момент також має бути обговорений перед початком занять, про додатковий час на відповіді та роз'яснення студентів потрібно повідомити заздалегідь.

7. Усуненні проблем зі зворотним зв'язком. Потрібно надавати чіткі інструкції та передбачити різні канали комунікації (електронна пошта, доступна форма зворотного зв'язку, месенджер, телефон тощо) на випадок виникнення технічних негараздів.

Вище зазначені методичні рекомендації задля покращення процесу адаптації до умов асинхронного навчання студентів першого курсу є ефективними, але для їхньої успішної реалізації слід провести додаткову роботу, яка спрямована на усунення причин, що призводять до появи проблем адаптації при асинхронній формі навчання, а саме:

- збільшити у студентів рівень самоорганізації. Тобто, студенти першого року навчання у закладі вищої освіти мають навчитись правильно організувати свій робочий час. Щоб цього досягти, важливо скласти режим дня та дотримуватись власного планування. Якщо планування викликає складність, варто переглянути навантаження та, ймовірно збільшити/зменшити навантаження відповідно до поставлених завдань. Також важливим моментом є покрокове виконання роботи. У випадку, коли обсяг роботи значний, варто розбити його на частини, щоб уникнути перенавантаження.

- нормалізувати психологічний стан студента як особистості. Для цього варто проводити бесіди, сутність яких – донесення до студентів інформації про важливість обраної професії, поетапність у процесі навчання тощо. Важливим моментом є переключення уваги студентів з проблем, які існують в суспільстві на важливість навчання. Тобто, рекомендувати студентам фокусуватися не на новинах та соціальних мережах, а на тому, що буде корисно та принесе результати особисто їм в процесі навчання. Головне – донести до студентів основний меседж – всі проходили процес адаптації, у всіх виникали запитання, все разом можна

подолати, завжди можна розраховувати на підтримку викладача та допомогу.

- відпрацювати навички асинхронної форми навчання. Це потрібно робити злагоджено та поступово, чітко встановлювати терміни та завдання. Тобто, потрібно надавати чіткі інструкції та передбачити різні канали комунікації (електронна пошта, доступна форма зворотного зв'язку, месенджер, телефон тощо).

- усунути ймовірні та найбільш часті технічні збої та недоліки, які порушують обмін інформацією між викладачем та студентами. На практиці це означає, що обмін інформацією має відбуватись попри появу будь – яких технічних несправностей та збоїв.

Таким чином, правильно організований освітній процес в закладі вищої освіти сприяє успішній адаптації студентів першого курсу до асинхронного навчання, що у свою чергу, дозволить підвищити і освітній рівень студентів.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено теоретичний аналіз проблеми та проведено емпіричне дослідження особливостей адаптації студентів першого курсу до асинхронного навчання в закладі вищої освіти.

Результати теоретичного та емпіричного дослідження засвідчили досягнення мети, вирішення поставлених завдань і стали підставою для формулювання таких висновків.

1. Аналіз наукових джерел дозволяє дійти до висновку, що дослідження адаптації студентів першого курсу до асинхронного навчання в закладі вищої освіти є предметом інтересу наукових напрямків українських вчених. Дослідження наукових підходів до процесу адаптації дозволяє зробити висновок, що науковці розглядали різні аспекти цього процесу. З позиції норм організації освітнього процесу в закладі освіти, адаптуватися – означає пристосуватися до нових вимог, правил, законів закладу, мати позитивне налаштування до взаємодії з учасниками освітнього процесу, повністю включатися у процес взаємодії та навчання, засвоїти норми студентського життя. В умовах асинхронного навчання необхідне методичне забезпечення цього процесу.

2. Сутність понять дослідження можна виявити аналізуючи адаптацію студентів до асинхронного навчання як цілісне утворення, яке пов'язане з такими поняттями як: технології дистанційної освіти, студентцентроване навчання, заклад вищої освіти, освітній процес, студент, самостійна навчальна діяльність.

3. Дослідження процесу адаптації студентів пов'язане з осмисленням нормативно-правового забезпечення дистанційної освіти, тобто методичних (теоретичних та практичних) вказівок стосовно розробки та використання педагогічно-психологічних та інформаційно-комунікаційних технологій для дистанційного навчання.

4. Що стосується критеріїв дослідження, то нами виокремлені такі:

пізнавальний (дидактичний); емоційний; діяльнісний (практичний); активна позиція в опануванні дистанційними технологіями; інтерактивність в умовах асинхронного навчання; готовність до подолання труднощів.

5. Важливе значення має дослідження труднощів до умов асинхронного навчання. Вони можуть бути різноманітними, такі як: невміння організовувати роботу; відсутність підготовки до чіткої організації освітнього процесу; небажання слідувати новим методам навчання; неготовність працювати з великим обсягом інформації; неготовність відповідати високим вимогам викладачів; відсутність готовності до навчання на основі повної самостійності; відсутність постійного контролю; брак працьовитості, сили волі, і насамперед, бажання вчитися тощо. Труднощі можуть виникати через ряд певних причин, серед них ми виокремили: власну неорганізованість, психологічний стан, проблеми в родині та ситуація в країні, відсутній досвід асинхронної роботи, відсутність навичок працювати самостійно, технічні збої.

6. В процесі визначення можливих шляхів покращення адаптації студентів першого курсу до асинхронного навчання в закладі вищої освіти слід зосередити увагу на таких головних напрямках:

- позитивізація студентського життя через студентські ритуали та традиції;
- оптимізація процесу адаптації студентів має бути побудована на ідеях студентцентрованого навчання та технологіях дистанційної освіти, які мають бути методично забезпеченими;
- розробка і відпрацювання системи постійного моніторингу студентської думки щодо труднощів та проблем в умовах асинхронного навчання, якості методичного забезпечення дисциплін;
- залучення студентів до роботи на єдиній онлайн-платформі, яка відповідає нормативно-правовим вимогам закладу вищої освіти.

За цих умов можлива ефективна адаптація студентів першого курсу до асинхронного навчання. Перспективи подальшого дослідження бачимо у наукових розвідках методів викладання на засадах онлайн-навчання.

СПИСКИ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєєва Т. В. Психологічні фактори та прояви процесу адаптації студентів до навчання у вищому навчальному закладі : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2004. 176 с.
2. Блажівський М. І. Поняття адаптації у сучасній науковій літературі. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 1. С. 233-242.
3. Богданова І. М. Соціальна педагогіка: навч. посіб. Київ : «Знання», 2008. 343 с.
4. Болюбаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти: навч. посібник для слухачів закладів підвищення кваліфікації системи вищої освіти. Київ : ВВП «КОМПАС», 1997. 64 с.
5. Боярин Л. В. Теоретичний аналіз вивчення проблеми соціальної адаптації у психологічній літературі. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2013. № 3. С. 54-60.
6. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ; Ірпінь : Перун, 2007. 1736 с.
7. Василенко В. Ю. Особливості використання технологій Web2.0 як основного інструменту іміджевих соціокомунікаційних технологій ЗВО. *Науковий журнал «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія»*. 2022. № 1, С. 62–71. DOI : <https://doi.org/10.32461/2409-9805.1.2022.257262>.
8. Власова О. І., Семиченко В. А., Пащенко С. Ю., Невідома Я. Г. Психологія вищої школи : підручник / за ред. О. І. Власової. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2015. 405 с.
9. Волкова Н. П. Педагогіка : навч. посіб. 2-ге вид., перероб., доп. Київ : «Академвидав», 2007, 616 с.

10. Головекін В. П. Педагогіка вищої школи : підручник. 2-ге вид., переробл. доп. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 290 с.

11. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.

12. Гордієнко В. М. Основні аспекти синхронного та асинхронного режиму дистанційного навчання фізики на етапі профільної освіти. *Магістерські студії: альманах*. Херсон : ХДУ, 2021. Вип. 21. С. 390-393.

13. Гринців М. В. Психологічні особливості професійної адаптації молоді. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського*. Серія: Психологічні науки. Миколаїв, 2012. № 2(9) С. 54-57.

14. Дідух М. М. Проблеми й основні напрями адаптації студентів до умов навчання в закладах вищої освіти. *Юридична психологія*. Київ. 2019. № 2. С. 61-69.

15. Дмитрук Л. Проблема адаптації українських та іноземних студентів-першокурсників до навчального процесу. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань : УДПУ, 2019. Вип. 2. С. 32–38.

16. Дмитрієнко М. Особливості адаптації першокурсників до навчання у закладі вищої освіти : соціально-психологічний та психофізіологічний аспекти. *I Всеукраїнська Інтернет-конференція студентів та молодих вчених «Science and innovations in the 21st century»*. 2021. С. 88-91. URL : http://www.tsatu.edu.ua/im/wp-content/uploads/sites/24/konf_2021_t3.pdf (дата звернення: 01.07.2023).

17. Дябел Л. І. До питання про соціальну адаптацію студентів-першокурсників. *Науковий часопис національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова* : зб. наук. праць. Київ, 2004. № 1(23). С. 74-79.

18. Зверєва І. Д., Коваль Л. Г., Хлебик С. Р. Соціальна педагогіка. Київ : Вища школа. 2009. 340 с.

19. Зданевич Л. В. Роль виховної та навчальної роботи в подоланні

дезадаптаційних проявів у студентів-першокурсників. *Інноваційні підходи до виховання студентської молоді у вищих навчальних закладах* : матеріали міжнар. наук.-практ. конференції (м. Житомир, 22-23 травня 2014 р.). Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 197-203.

20.Іванова О. А. Адаптація студентів-першокурсників до навчання у закладі вищої освіти. *Молода наука-2023* : зб. наук. праць студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених (м. Запоріжжя, 17-22 квіт. 2023 р.). Запоріжжя, 2023. Т. 2. С.117– 119.

21.Іванова О. А., Голованова Т. П. Адаптація студентів до вивчення дисципліни «Системний підхід у вищій школі» в умовах асинхронного навчання. *Педагогіка вищої школи: досвід і тенденції розвитку* : матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 25 жовт. 2023 р.). Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2023. С. 29–31.

22.Ізбаш С. С. Проектна діяльність як фактор соціально-професійної адаптації студентів педагогічного університету : дис. ... канд. пед. Наук : 13.00.04 / Центр ін-т післядиплом. пед. освіти АПН України. Київ. 2007. 204 с.

23.Йопа Т. В., Остапов А. В. Адаптація студентів-першокурсників до умов навчання в закладах вищої освіти. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. Луганськ, 2021. № 2(340). С. 16–27.

24.Капська А. Й., Безпалько О. В., Вайнола Р. Ф. Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи (модульний курс дистанційного навчання) / за ред. А. Й. Капської. Київ, 2002. 164 с.

25.Ковальчук В. І. Синхронне та асинхронне навчання, як стратегія сучасної освіти. *Україна-Німеччина: горизонти освіти і культури* : зб. наук. праць міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 23-24 листопада 2017 р.). Київ : Мілленіум, 2017. С. 119–120.

26.Кокун О. М. Оптимізація адаптаційних можливостей людини : психофізіологічний аспект забезпечення діяльності : монографія. Київ : Мілленіум,

2004. 265 с.

27. Коленіченко Т. І. *Методологія дослідження адаптації особистості в нових умовах життєдіяльності. Соціальна безпека і гуманітарний захист в Україні на початку XXI століття : проблеми теорії і практики : тези доповідей міжнар. наук.-практ. конф. Чернігів, 2009. С. 55–57.*

28. Кривонос О. Б. *Організація соціально-педагогічної адаптації студентів. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. Суми : Сум ДПУ ім. А.С.Макаренка. 2017. № 7. С. 69–79.*

29. Лесовий В. Ю., Петрук В. А. *Адаптація першокурсників до навчання у вищих технічних закладах освіти : монографія. Вінниця : ВНТУ, 2017. 144 с.*

30. Любченко Н. В. *Психофізіологічні чинники адаптації студентів перших курсів до навчання у вищих навчальних закладах : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.02 / Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. Суми, 2011. 213 с.*

31. Марценюк В. П., Усинська О. С., Сверстюк А. С. *Про концептуальні підходи до організації дистанційного навчання за спеціальністю «сестринська справа» (бакалавр). Медична інформатика та інженерія, № 3, 2011. С. 13–15.*

32. Непорада І. М. *Адаптація студентів-першокурсників до дистанційного навчання в умовах воєнного стану. Імідж сучасного педагога. 2023. № 1 (208). С. 39–44. DOI : [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-1\(208\)-39-44](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-1(208)-39-44).*

33. Ортинський В. Л. *Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 472 с.*

34. Осадчий В. В. *Система дистанційного навчання університету. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. № 5. 2010. С. 7–16.*

35. Петрук В. А., Ляховченко Н. В. *До питання адаптації першокурсників у ВНЗ. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки. Вип. 108.1. С. 24-26.*

36. Петрук В. А., Ляховченко Н. В. Проблеми адаптації першокурсників до процесу навчання у ВНЗ. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2011. Вип. 4. С. 192-195.

37. Подоляк Л. Г., Юрченко В. І. Психологія вищої школи. Київ : Каравела, 2011. 360 с.

38. Положення про організацію освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання в Запорізькому національному університеті від 29.09.2020.

URL : https://sites.znu.edu.ua/navchalnyj_viddil/normatyvna_basa/polozhennya_pro_organ_zats_yu_or_na_zasadakh_dist_navch.pdf (дата звернення: 05.06.2023).

39. Про вищу освіту : Закон України від 28.05.2023 р. № 1556-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 03.07.2023).

40. Про затвердження Положення про дистанційне навчання : наказ Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 р. № 466. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#n18> (дата звернення: 04.06.2023).

41. Прокопенко А. І., Підчасов Є. В., Москаленко В. В., Доценко С. О., Лебедева В. В. Технології дистанційного навчання : методологія створення та супроводу навчальних курсів : навч. посіб. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди; «Мітра», 2019. 81 с. URL : http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Kaf_IT/Posib_DO1.pdf (дата звернення: 20.08.2023).

42. Рафальська О. О. Технологія змішаного навчання як інновація дистанційної освіти. *Комп'ютерно-інтегровані технології: освіта, наука, виробництво*. 2013. Вип. 11. С. 128–133.

43. Стягунова О. О. Форми організації та методи активізації самостійної роботи студентів. *Вісник Луганського національного педагогічного університету ім. Тараса Шевченка*. Луганськ, 2006. № 4 (99). С. 269–277.

44. Тайхриб К. А. Сутнісні характеристики соціалізації студентів вищого навчального закладу. *Збірник наукових праць. Педагогічні науки*. Вип. 64. Херсон :

ХДУ. 2013. С. 375-378.

45.Тімофєєва О. М. Нові моделі навчання в системі вищої освіти. *Прогресивні техніка та технології харчових виробництв ресторанного господарства і торгівлі*. 2012. Вип. 1. С. 570-577.

46.Ткаченко Л. В., Хмельницька О. С. Особливості впровадження дистанційного навчання в освітній процес закладу вищої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 75, Т. 3. С. 91–96.

47.Триус Ю. В. Система електронного навчання ВНЗ на базі MOODLE : метод. посіб. Черкаси : ЧДТУ. 220 с. URL : https://moodle.org/pluginfile.php/1968620/mod_resource/content/1/Триус%20СЕН%20ВНЗ%20Moodle%202013.pdf (дата звернення: 25.07.2023).

48.Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. 2-ге вид., доп.. Київ : «Академвидав», 2010. 454 с.

49.Штихно Л. В. Дистанційне навчання як перспективний напрям розвитку сучасної освіти. *Молодий вчений*. 2016. № 6 (33). С. 489–495.

50.Abuzant M., Ghanem M., Abd-Rabo A., Daher W. Quality of using google classroom to support the learning processes in the automation and programming course. *International journal of emerging technologies in learning (iJET)*. 2021. № 16 (06). P. 72–87. DOI : <https://doi.org/10.3991/ijet.v16i06.18847>.

51.Cai Q., Comite U., Tang Y. Interaction, self-regulated learning, and learning performance in online learning. *International journal of emerging technologies in learning (iJET)*. 2023. № 18 (23), P. 214–228. DOI : <https://doi.org/10.3991/ijet.v18i23.43973>.

52.Wang J. Application of blending learning based on network learning space in teaching design of digital art. *International Journal of Emerging Technologies in Learning (iJET)*. 2019. № 14 (03), P. 177–189. DOI : <https://doi.org/10.3991/ijet.v14i03.10107>.

**Декларація академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Іванова Олександра Андріївна, студентка 2 курсу, денної форми здобуття освіти, факультету соціальної педагогіки та психології, спеціальності «Освітні, педагогічні науки», освітньої програми «Педагогіка вищої школи», адреса електронної пошти sandra12ivanova01@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему: «Адаптація студентів першого курсу до асинхронного навчання у закладі вищої освіти» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Іванова О. А.

Голованова Т. П.